

INTERNATIONELLA HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Övergången till IFRS

Konsekvenser

Ekonomie magisteruppsats inom redovisning/revision

Författare: Mari Bergström
Emelie Wetterholm

Handledare: Fredrik Ljungdahl

Framläggningsdatum 2005-05-27

Jönköping Maj 2005

JÖNKÖPING INTERNATIONAL BUSINESS SCHOOL
Jönköping University

The transition to IFRS

Consequences

Master's thesis within auditing/accounting

Author: Mari Bergström
Emelie Wetterholm

Tutor: Fredrik Ljungdahl

Jönköping May 2005

Magisteruppsats inom redovisning/revision

Titel:	Övergången till IFRS. Konsekvenser
Författare:	Mari Bergström och Emelie Wetterholm
Handledare:	Fredrik Ljungdahl
Datum:	2005-05-27
Ämnesord	Redovisning, Redovisningsstandard, Koncernredovisning, IFRS, IAS, IASB

Sammanfattning

Bakgrund : EU:s antagande av förordningen (EG) nr. 1606/2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder innebär att alla börsnoterade bolag i medlemsländerna måste tillämpa de i förordningen angivna IFRS-standarderna i sin koncernredovisning från och med 2005.

Problem: Införandet av IFRS för noterade bolags koncernredovisningar kommer att innebära olika konsekvenser för berörda bolag. Trots att svenska bolag tidigare redovisat enligt RR kommer övergången att innebära vissa väsentliga skillnader mot tidigare sätt att redovisa.

Syfte: Syftet med vår uppsats är att beskriva vilka skillnader redovisning enligt IFRS innebär jämfört med tidigare sätt att redovisa enligt RR för bolag noterade på Stockholmsbörsen samt att beskriva och förklara eventuella konsekvenser som det nya sättet att redovisa ger upphov till.

Metod: En kvalitativ undersökning i form av telefonintervjuer har genomförts med nio börsnoterade bolag.

Slutsats: De väsentligaste skillnaderna av redovisning enligt IFRS jämfört med tidigare sätt att redovisa är värdering till verkligt värde samt att goodwill inte längre får skrivas av. De ekonomiska konsekvenserna av övergången till IFRS är i första hand utbildningskostnader samt ökade revisionsarvoden. Organisatoriska konsekvenser är i första hand merarbete för berörda bolag.

Master's Thesis in auditing/accounting

Title:	The Transition to IFRS. Consequences
Author:	Mari Bergström and Emelie Wetterholm
Tutor:	Fredrik Ljungdahl
Date:	2005-05-27
Subject terms:	Accounting, Accounting Standard, Group Accounting IFRS, IAS, IASB

Abstract

Background EU: s adoption of enactment (EG) no. 1606/2002 about application of international accounting standards means that all companies listed on a stock exchange within the union must apply the IFRS standards in the company's group financial statements starting 2005.

Problem: The introduction of IFRS for companies listed on a stock exchange will mean different consequences for those companies. Despite the fact that Swedish companies have accounted in accordance with RR, the transition will mean some essential differences.

Purpose: The purpose of this thesis is to describe what differences accounting according to IFRS will mean compared to earlier way of accounting according to RR for companies listed on the Stockholmsbörsen, and to describe and explain possible consequences the new way of accounting might cause.

Method: A qualitative study with nine listed companies has been carried out through telephone interviews.

Conclusions: The most essential differences from accounting according to IFRS compared to earlier way of accounting are valuing at market value and the fact that goodwill no longer can be depreciated. The economic consequences of the transition to IFRS are first and foremost educational costs and increased auditing fees. The main organisational consequence is the extra work for the companies concerned.

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Problemdiskussion	2
1.3	Syfte	3
1.4	Avgränsningar	4
1.5	Uppsatsens fortsatta disposition	4
2	Metod	5
2.1	Metodansats	5
2.2	Kvalitativ metod	6
2.2.1	Urval	7
2.2.2	Telefonintervjuer	8
2.2.3	Tillvägagångssätt	9
2.2.4	Resultatredovisning	9
2.2.5	Analys av resultatet	10
2.3	Metodkritik	10
2.3.1	Validitet	10
2.3.2	Reliabilitet	10
3	EU, IASB och den formella beslutsprocessen kring IFRS	12
3.1	Direktiv och förordning	12
3.2	Instanserna och beslutsprocessen	12
3.3	IASB – International Accounting Standards Board	14
4	Referensram	16
4.1	IAS-förordningen	16
4.2	IAS-utredningen och propositionen	16
4.3	Det nya regelverket	17
4.4	Skillnader mellan IFRS och tidigare sätt att redovisa	19
4.4.1	IFRS 1 – övergångsreglerna	19
4.4.2	IAS 1 – Utformning av finansiella rapporter	20
4.4.3	Väsentliga skillnader mellan IFRS och RR	21
4.5	Förväntade konsekvenser av IFRS	26
4.6	Tidigare studier	27
4.7	Sammanfattning	28
5	Resultatredovisning	29
5.1	Läkemedelsbranschen	29
5.1.1	Vilka skillnader innebär redovisning enligt IFRS jämfört med tidigare sätt att redovisa?	29
5.1.2	Vilka eventuella kostnader medför införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?	31
5.1.3	Vilka eventuella organisatoriska konsekvenser får införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen.	31
5.1.4	Allmänt	32
5.2	Skogsindustri	33

5.2.1	Vilka skillnader innebär redovisning enligt IFRS jämfört med tidigare sätt att redovisa?	33
5.2.2	Vilka eventuella kostnader medför införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?.....	34
5.2.3	Vilka eventuella organisatoriska konsekvenser får införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen.....	35
5.2.4	Allmänt.....	36
5.3	Livsmedels- och tobaksbranschen	36
5.3.1	Vilka skillnader innebär redovisning enligt IFRS gentemot tidigare sätt att redovisa?	36
5.3.2	Vilka eventuella kostnader medför införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?.....	38
5.3.3	Vilka eventuella organisatoriska konsekvenser får införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?.....	38
5.3.4	Allmänt.....	39
6	Analys	41
6.1	Vilka standarder som påverkar.....	41
6.1.1	Bransch och storlek	42
6.2	Vilka kostnader som övergången medför	43
6.2.1	Bransch och storlek	44
6.3	Vilka organisatoriska konsekvenser innebär övergången	45
6.3.1	Bransch och storlek	46
6.4	Allmänt	46
7	Slutsatser och diskussion	49
7.1	Slutsatser	49
7.1.1	Vilka skillnader innebär redovisning enligt IFRS gentemot tidigare sätt att redovisa enligt RR för bolag noterade på Stockholmsbörsen?.....	49
7.1.2	Vilka eventuella kostnader medför införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?.....	49
7.1.3	Vilka eventuella organisatoriska konsekvenser får införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?.....	49
7.2	Diskussion.....	49
7.2.1	Förslag till vidare studier.....	50

Figurer

Figur 2 1 Induktion, deduktion, verifikation.....	6
Figur 3 1 Instanserna och den formella beslutsprocessen.....	13
Figur 3 2 IASB: s organisation.....	14
Figur 4 1 Det nya regelverket, en sammanställning.....	18

Bilagor

Bilaga 1	54
Bilaga 2	55

Förkortningar

BFN	Bokföringsnämnden
EFRAG	European Financial Reporting Advisory Group
EU	Europeiska Unionen
FAR	Föreningen för revisionsbyråbranscher
FASB	Financial Accounting Standards Board
IAS	International Accounting Standards (IFRS fr.o.m April 2002)
IASB	International Accounting Standards Board
IASC	International Accounting Standards Committee
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee
IFRS	International Financial Reporting Standards
RR	Redovisningsrådet
SIC	Standing Interpretations Committee (IFRIC fr.o.m April 2002)
ÅRL	Årsredovisningslagen 1995:1554

1 Inledning

I detta kapitel presenteras en kortare bakgrund samt en problemdiskussion med formulerade frågeställningar. Tidigare studier diskuteras. Dessutom presenteras syftet med uppsatsen, gjorda avgränsningar och uppsatsens fortsatta disposition.

1.1 Bakgrund

Svenska bolag och koncerner verkar på en allt mer internationell marknad. De flesta svenska bolag, både stora och små, har ofta en stor del av sin försäljning på utländska marknader. I och med Sveriges inträde i den europeiska unionen (EU) 1995 har utvecklingen gått mot en starkare anknytning till länderna inom EU men även mot ett ökat globalt samarbete. Dagens näringsliv präglas mer och mer av den ökande internationalisering som sker och många svenska noterade bolag har internationella kontakter i någon form. Export och import är en vanlig internationell kontaktbas men dagens bolag figurerar även i andra sammanhang. Genom bolagsförvärv och olika former av samarbeten har det blivit allt vanligare att ett bolags ägare finns i olika länder. Många bolag finns redan noterade på börser i andra länder vilket innebär ytterligare spridning av ägandet. Även bolagens finansiering har genomgått en förändring och utvecklingen på kapitalmarknaderna går mot en ökad internationalisering. Detta innebär att ett bolags kreditgivare inte nödvändigtvis måste finnas på hemmaplan utan kan vara lokaliserade i praktiken var som helst i världen (FAR Förlag AB, 2005a).

Den internationalisering som sker har lett till att behovet av harmonisering i olika former har aktualiserats. Inom EU har behovet av att påskynda fullbordandet av den inre marknaden för finansiella tjänster gjort att krav på en harmonisering av noterade bolags externa redovisning har kommit fram. En förutsättning för att kunna nå en gemensam kapitalmarknad som är effektiv och ändamålsenlig är att de noterade bolagens finansiella rapporter går att jämföra och garanterar en hög grad av insyn i bolagens redovisningar. En inre marknad där kapital rör sig fritt skapar förutsättningar för bolag inom EU att konkurrera på lika villkor om de finansiella resurserna ((EG) nr. 1606/2002).

EU:s antagande av förordningen (EG) nr. 1606/2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder innebär att alla börsnoterade bolag i medlemsländerna måste tillämpa de i förordningen angivna IFRS-standarderna i sin koncernredovisning från och med 2005. Standarderna, som tas fram av International Accounting Standards Board (IASB), skall säkerställa en hög grad av insyn i den finansiella rapporteringen samt även se till att rapporteringen är jämförbar mellan olika bolag och över tiden.

IFRS är numera det vedertagna begreppet när man hänvisar till samtliga standarder som omfattas av IAS-förordningen (Axelman, Phillips & Wahlqvist, 2004).

1.2 Problemdiskussion

Införandet av IFRS för noterade bolags koncernredovisningar kommer att innebära olika konsekvenser för de berörda bolagen. Själva övergångsprocessen innebär att den nuvarande verksamheten måste kartläggas för att bolagen i fråga skall kunna besluta hur redovisningen enligt IFRS skall gå till. Bolagen måste även bedöma om marknadsvärdering av tillgångar skall tillämpas samt pröva om RR: s rekommendationer tillämpats fullt ut tidigare. Detta kommer att kräva stora resurser av bolagen vid konverteringsarbetet. Ökade utbildningsinsatser, expertishjälp samt omarbetning av redovisningsmanualer är några förväntade konsekvenser av förändringen (Axelman m.fl., 2004).

Redovisningsrådet (RR) har sedan länge kontinuerligt anpassat och utformat sina rekommendationer med hänsyn till den internationella redovisningsutvecklingen. RR följer först och främst IASB: s normer vid utfärdande av rekommendationer men även FASB, den amerikanska normgivaren på redovisningsområdet, har stort inflytande (Artsberg, 2003). Trots tidig anpassning till internationell redovisning innebär införandet av IFRS vissa väsentliga skillnader mot tidigare. Sverige har dock kommit en bra bit på väg då bolagen redovisar enligt RR: s rekommendationer (Axelman m.fl., 2004).

Entidigare undersökning pekar på för- och nackdelar med redovisning enligt IFRS. En fördel med att redovisa enligt IFRS är att det leder till ökad jämförbarhet – dock säger inte studien av vad eller mellan vilka parter. Ytterligare en fördel med IFRS är att det effektiviserar konkurrensen på den internationella marknaden. Den största nackdelen är att det är ett komplicerat regelverk. Likaså utpekats att redovisning enligt IFRS leder till för stort fokus på redovisningen och för litet fokus på verksamheten. Ytterligare en nackdel är att redovisning enligt IFRS leder till större omotiverade resultatsvängningar (Andersson & Thapper, 2004, s. 49-50).

I och med införandet av IFRS kommer vissa områden inom redovisningen att beröras mer än andra och kommer att orsaka större eller mindre skillnader i bolagens resultat- och balansräkningar. Områden som förväntas skapa väsentliga skillnader gentemot tidigare sätt att redovisa är immateriella tillgångar, nedskrivning av goodwill och uppskjuten skatt (Halling, 2004a). Värdering av finansiella instrument till verkligt värde och uppskrivningar av anläggningstillgångar är ytterligare poster inom redovisningen som förväntas få väsentliga konsekvenser (Rundfelt, 2004). Tidigare studier visar att IAS 19 Employee Benefits, IAS 39 Financial Instruments och IFRS 3 Business Combinations är de standarder som kommer att medföra störst omställningsproblem för bolag. Även IAS 32 Financial Instruments: Disclosure and presentation kommer att medföra en stor skillnad jämfört med tidigare redovisningsprinciper (Andersson, Lawitz, Olsson & Svensson, 2004, s.68). Även Andersson & Thapper (2004) instämmer i att det är IAS 39, IAS 32 och IAS 19 som kommer att påverka bolagen mest.

Tillämpningen av IFRS förväntas innebära merarbete för bolagen eftersom det nya sättet att redovisa kräver betydligt mer information om olika poster än vad som krävts tidigare. Dessutom kommer de olika värderingar som måste göras årligen förmodligen även det att skapa merarbete för bolagens ekonomifunktioner (Jansson, Nilsson & Rynell, 2004). I en undersökning utförd av Bentfors, Karlsson & Olofsson (2004) anser några bolag att de nya reglerna

Error! Style not defined.

om IFRS inte innebär några direkta förändringar för deras redovisning. Detta anser Bentfors m.fl. (2004) tyder på att de svenska redovisningsrekommendationerna har en god anpassning till IFRS. Undersökningen visar samtidigt att andra bolag påverkas av IFRS i högre grad. Tenselius & Thornells (2003) undersökning pekar på att det är främst tilläggsinformationen som kommer att påverkas av de nya IFRS reglerna. Notapparaten kommer att kräva mer information.

Tillämpningen av IFRS kommer att innebära en större arbetsinsats för de berörda bolagens revisorer. Eftersom IFRS innebär fler bedömningsfrågor än tidigare kommer revisorn att behöva samla in mer information och göra fler överväganden. Revisionen kommer med all sannolikhet att bli dyrare eftersom revisionen blir mer omfattande (Halling, 2004b).

Det står ganska klart att en övergång till redovisning enligt IFRS förväntas innebära väsentliga skillnader för ett bolags resultat- och balansräkningar. Dock känner författarna att det inte är klart vilka standarder som kommer att skapa störst skillnader, hur stora skillnaderna faktiskt kommer att vara och vilken den faktiska påverkan är. Dessutom är det intressant att utröna hur eventuella skillnader mellan olika branscher ser ut.

Övergången till IFRS förväntas skapa merarbete och ökade kostnader för berörda bolag. Stämmer det att det är den utökade notapparaten som skapar merarbete eller finns det annat som också bidrar? Vad är orsakerna till att övergången till IFRS förväntas skapa kostnader för bolagen? Finns det skillnader mellan olika branscher och vilken påverkan har ett bolags storlek på skillnader och konsekvenser av införandet av IFRS?

Utifrån ovanstående diskussion kommer denna studie att behandla och besvara följande frågeställningar

1. Vilka skillnader innebär redovisning enligt IFRS gentemot tidigare sätt att redovisa enligt RR för bolag noterade på Stockholmsbörsen?
2. Vilka eventuella kostnader medför införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?
3. Vilka eventuella organisatoriska konsekvenser får införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?

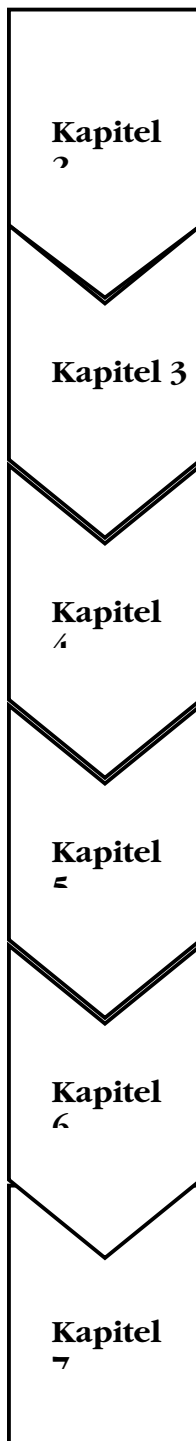
1.3 Syfte

Att beskriva vilka skillnader redovisning enligt IFRS innebär jämfört med tidigare sätt att redovisa enligt RR för bolag noterade på Stockholmsbörsen samt att beskriva och förklara eventuella konsekvenser som det nya sättet att redovisa ger upphov till.

1.4 Avgränsningar

I uppsatsen kommer vi inte att behandla finansiella bolag, banker och försäkringsbolag eftersom dessa styrs av egna årsredovisningslagar och inte omfattas av ÅRL (1995:1554).

1.5 Uppsatsens fortsatta disposition

I detta kapitel presenteras metodansats samt gjort metodval. Urval, undersökningsmetodik och för- och nackdelar med vald metodik presenteras också. Undersökningens tillvägagångssätt presenteras liksom kritik av vald metod.

I detta kapitel beskrivs innebörden av direktiv respektive förordning. Därutöver presenteras den formella beslutsprocessen vid framtagande av internationella redovisningsstandarder, samt de instanser som deltar. Slutligen presenteras IASB: s organisation.

I referensramen presenteras IAS-förordningen, IAS-utredningen samt det nya regelverket på redovisningsområdet. Två grundläggande standards, IFRS 1 och IAS 1 förklaras utförligt. Väsentliga skillnader mellan IFRS och RR samt förväntade konsekvenser av IFRS presenteras. Tidigare studier relevanta för uppsatsen presenteras.

I detta kapitel presenteras resultaten av empiriinsamlingen. Svaren från telefonintervjuerna presenteras tillsammans med information erhållen från respektive bolags årsredovisning och finansiella rapporter.

I detta kapitel presenteras analysen av uppsatsens undersökning, relaterad till referensram och tidigare undersökningar.

I detta avsnitt presenteras dragna slutsatser, en slutdiskussion samt förslag till fortsatta studier.

2 Metod

I detta kapitel presenteras metodansats samt gjort metodval. Urval, undersökningsmetodik och för- och nackdelar med vald metodik presenteras också. Undersökningens tillvägagångssätt presenteras liksom kritik av vald metod.

2.1 Metodansats

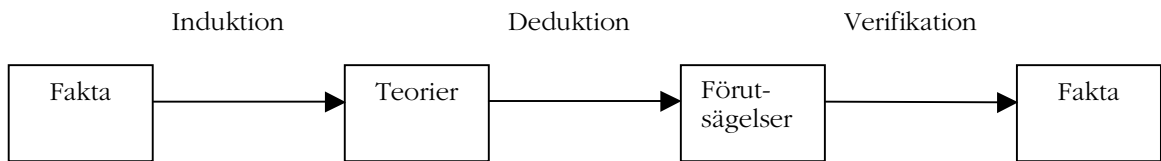
Författarna till uppsatsen började med att definiera ett problem. Utifrån det har författarna arbetat med att samla in och analysera relevant data, såväl primär- som sekundärdata, för att kunna urskilja likheter, skillnader och samband. Analys av empiri, kopplat till teori samt, dragna slutsatser är just funna likheter, skillnader och samband och kan betraktas som författarnas teoretisering kring problemet. Under processens gång har författarna jämfört data med varandra och sökt mönster som går igen i den empiriska datan. Detta sätt att arbeta på kan till viss del jämföras med idéerna kring Grounded Theory som är ett sätt att utföra kvalitativa analyser på (Holloway, 1997) och syftar till att skapa en teori utifrån insamlad data som skall förklara verkligheten den ämnar undersöka (Strauss & Corbin, 1990). Detta sker i en process bestående av tre steg (Holloway, 1997):

- **Datainsamling.** Först samlas data in vilket sker genom utförande av intervjuer, observationer och/eller sökande av litteratur. Litteraturen är dock oftast enbart ett supplement till intervjuer och/eller observationer som är primärdata. Relevant data för området har kontinuerligt samlats in av författarna. Primärdata i det här fallet är data från nio utförda intervjuer med utvalda bolag. Detta har kompletterats med information från bolagens hemsidor samt relevant litteratur.
- **Dataanalys.** Därefter analyseras data i två steg. Först kodar forskaren data, vilket innebär att data identifieras och namnges. Därefter kategoriserar forskaren data genom att gruppera data med liknande egenskaper i grupper/kategorier. Författarna kodar data genom att identifiera data i respektive problemansats, det vill säga vilka standarder som påverkar respektive bolag och på vilket sätt, kostnader i samband med införandet samt organisatoriska konsekvenser för respektive bolag. Därefter grupperar författarna data i tre grupper: skogsbranschen, läkemedelsbranschen samt livsmedels- och tobaksbranschen.
- **Teoribildning.** Slutligen skapar forskaren en teori genom att sammankoppla kategorierna av data som ämnar beskriva och förklara det undersökta problemet. De tre olika branscherna och, inom respektive bransch, storlek på bolagen analyseras och jämförs utifrån de tre olika problemansatserna med syfte att finna likheter, skillnader och samband. Författarna avser dock inte att i realiteten finna en teori utan mer peka på de samband och likheter/olikheter som undersökningen visar på.

Ansatsen i Grounded Theory är induktiv vilket innebär att forskaren börjar i ett problemområde och utvecklar en teori. Deduktiv ansats däremot börjar i en teori och försöker bevisa den (Strauss & Corbin, 1990). Induktion respektive deduktion

Error! Style not defined.

är två erkända angreppssätt av ett problem. Då författarna är influerade av Grounded Theory är ansatsen induktiv. Arbnor & Bjerke (1994) förklarar de båda begreppen genom följande bild:

Figur 2 2 Induktion, deduktion, verifikation (omarbetad version från Arbnor & Bjerke, 1994)

Arbnor och Bjerke (1994) utgår från en kunskapare, vilket i det här fallet är vi som författare. Kunskaparen är först och främst observatör av befintlig empirisk fakta. Utifrån detta beskriver kunskaparen det som han/hon ser samt förväntar sig att se i framtiden, så kallade teorier (induktion). Utifrån detta försöker kunskaparen förutsäga en specifik händelse imorgon med teorierna som bakgrund (deduktion). Slutligen kan kunskaparen återvända till fakta och se om förutsägelseorna stämmer (verifikation).

Kvalitativa metoder har kritiserats för att enbart producera beskrivande studier. Grundarna till Grounded Theory, Glaser och Strauss, förnekar dock detta och anser att Grounded Theory som är en kvalitativ metod även producerar förklarande studier. Vad som däremot skiljer Grounded Theory åt från andra kvalitativa metoder är att Grounded Theory anses mer strukturerad och att forskarna arbetar mer systematiskt och detaljerat kring data (Holloway, 1997). Syftet med uppsatsen är att såväl beskriva som förklara. Författarna anser att Grounded Theory's tankar om systematik och struktur passar in på denna uppsats undersökning då författarna har strukturerat och grupperat såväl urval, undersökningsområden och resultat.

2.2 Kvalitativ metod

Val av lämplig metod, eller kombination av metoder, styrs av vad det är som skall undersökas. Om syftet med undersökningen är att skapa förståelse för olika sociala processer, att visa på olika samband, är det lämpligt att använda en kvalitativ metod (Holme & Krohn Solvang, 1997, s. 77).

Eftersom syftet med denna uppsats är att beskriva vilka skillnader redovisning enligt IFRS innebär jämfört med tidigare sätt att redovisa för bolag noterade på Stockholmsbörsen samt att beskriva och förklara eventuella konsekvenser som det nya sättet att redovisa ger upphov till, har författarna valt kvalitativ metod för undersökningen. Då författarna skall undersöka konsekvenserna av en process är en kvalitativ metod lämpligast eftersom den ger en helhetsbild av det undersökta området. Denna översikt möjliggör i sin tur en ökad insikt i de processer och sammanhang som ligger till grund för de eventuella konsekvenser ett fenomen, en process, ger upphov till (Holme & Krohn Solvang, 1997, s. 79).

Error! Style not defined.

En viktig aspekt i användandet av en kvalitativ metod är hur metoden förhåller sig till själva informationskällan. En kvalitativ undersökning präglas av den närhet som uppstår eftersom det är undersökaren som utför både själva datainsamlingen och analysen av det insamlade. Undersökaren själv är den kritiska faktorn i hela processen och inte själva frågeformuläret som i en kvantitativ metod (Damer & Freytag, 1992). Närheten mellan undersökaren och den som svarar på frågorna gör det möjligt att få mer djupgående information om det undersökta ämnet och skapar utrymme för egen tolkning av resultatet. Den kvalitativa undersökningen ger mer detaljerad och uttömmande information om ett begränsat urval (Holme & Krohn Solvang, 1997). Eftersom författarna har valt att genomföra undersökningen med hjälp av telefonintervjuer ges möjligheten att i intervjusituationen hela tiden ställa följdfrågor för att klargöra eventuella oklarheter och för att skapa en djupare förståelse av ämnet.

Resultaten av en kvalitativ undersökning bottnar i undersökarens tolkning av och uppfattning om den information som samlats in. Resultatet av en kvalitativ undersökning kan få fram intressanta avvikelser eller unika företeelser som i sin tur lämpar sig för vidare studier (Holme & Krohn Solvang, 1997, s. 83). I vårt fall ger den kvalitativa metoden författarna möjlighet att identifiera vilka väsentliga skillnader som redovisning enligt IFRS resulterar i jämförelse med tidigare sätt att redovisa. Dessutom kommer kostnader och organisatoriska konsekvenser att kunna identifieras.

2.2.1 Urval

Då IFRS enbart gäller noterade bolag inom EU ligger urvalet av bolag inom ramen för bolag noterade på en börs inom EU. Dock ämnar författarna undersöka svenska noterade bolag och urvalet ligger då enbart inom ramen för bolag noterade på svensk börs. De utvalda bolagen är nio till antalet och är SCA, Holmen, CF Bergs & Co, Gambro, Active Biotech, Biacore, Axfood, Cloetta Fazer samt Swedish Match. Författarna har även utfört en intervju med Rörvik Timber men eftersom det vid intervjutillfället framkom att företaget sålt sin skog väljer författarna att bortse från denna. Kriteriet för de utvalda bolagen är att de tillhör någon av de tre branscherna skogsbranschen, läkemedelsbranschen eller livsmedels-/tobaksbranschen. Att valet föll på just dessa branscher beror till stor del på författarna har fått uppfattningen att såväl skogs- som tobaksbranschen antas påverkas rejält av IFRS och att läkemedelsbranschen däremot inte antas påverkas i lika stor utsträckning av IFRS. Efter att ha valt branscher valde författarna bolag utifrån storlek och har då tittat på omsättning. Inom skogsbranschen valde författarna först SCA och Holmen då båda bolagen har en omsättning i miljardklassen medan det tredje bolaget, CF Bergs & Co, har en omsättning i miljonklassen. Inom läkemedelsbranschen föll valet på Gambro som har en omsättning i miljardklassen och Active Biotech samt Biacore som är mindre och har en omsättning i miljonklassen. Inom livsmedel- och tobaksbranschen valde vi Axfood, Cloetta Fazer och Swedish Match. Samtliga bolag har en omsättning i miljardklassen men Axfood omsätter betydligt mer än vad Cloetta Fazer och Swedish Match gör.

Anledningen till att författarna valde tre olika branscher samt bolag i olika storlekar bygger på intresset och nyfikenheten kring skillnader, likheter och samband kring olika branscher och storlek.

Error! Style not defined.

Att författarna valde att utföra just nio intervjuer beror dels på att tillgången till intervjuobjekt inom respektive kategori inte är oändlig. Exempelvis inom kategorin livsmedel och tobak finns endast fem bolag noterade på Stockholmsbörsen vilket reducerar antalet tillgängliga intervjuobjekt. Dessutom spelar tid och en magisteruppsats omfattning in när urvalet görs. Att genomföra kvalitativa intervjuer medger inte ett allt för stort urval sett ur tidsaspekten. Författarna anser ändå att ett urval på nio intervjuer delat på tre per kategori ger möjlighet att uppfylla syftet med uppsatsen och att besvara de frågeställningar som tagits fram.

2.2.2 Telefonintervjuer

Författarna har utfört telefonintervjuer med åtta bolag och en mailintervju med ett bolag då det inte fanns något annat alternativ för det sistnämnda bolaget. Intervjuerna har genomförts med befattningsinnehavare enligt följande:

Läkemedel	Biacore Gambro Active Biotech	Ekonomichef Ekonomidirektör Redovisningschef
Skogsindustri	CF Berg & Co SCA Holmen	Informations- och ekonomiansvarig Group Accounting Manager Ansvarig för redovisning och rapportering
Livsmedel/tobak	Axfood Cloetta Fazer Swedish Match	Koncernredovisningschef Ansvarig för skatter och koncernredovisning Controller

Anledningen till att författarna valde att utföra intervjuer via telefon är att bolagen är utspridda över hela Sverige och det vore praktiskt omöjligt att utföra nio intervjuer runt om i landet med tanke på tid, ekonomi och avstånd.

2.2.2.1 För- och nackdelar

Enligt Eriksson & Wiedersheim-Paul (2001) är fördelarna med telefonintervjuer att:

- De går snabbt att genomföra
- Har hög svarsfrekvens
- Låg kostnad
- Intervjuaren kan följa upp frågor

Enligt Eriksson & Wiedersheim-Paul (2001) är nackdelarna med telefonintervjuer att:

- Det går inte att ställa alltför komplicerade frågor
- Man kan inte visa bilder etc.
- Det kan vara svårt att ställa känsliga frågor

Error! Style not defined.

De största fördelarna som författarna upplevde var just hög svarsfrekvens och snabbt genomförande till låg kostnad. Alla bolag som vi har fått kontakt med har medverkat i intervjuerna trots bråda tider gällande färdigställande av årsredovisningen. Likaså har författarna snabbt fått svar på alla frågor till respektive bolag och det till ingen kostnad alls. Den enda nackdelen som författarna har upplevt är att författarna inte har kunnat iaktta intervjuobjektens beteenden. Möjligheten att tolka reaktioner och beteenden faller bort vid telefonintervjuer vilket annars skulle kunna bidra till en grundligare analys av intervjuobjektens svar.

2.2.3 Tillvägagångssätt

2.2.3.1 Primärdata

Uppsatsen bygger på primärdata från åtta telefonintervjuer och en mailintervju. Den första kontakten togs via telefon där författarnas krav på intervjuobjekt var att han/hon arbetar med koncernredovisning. Ett mail med frågeområden (bilaga 1) skickades till intervjuobjekten i god tid före intervjuerna. En intervjumall med konkreta frågor (bilaga 2) togs fram av författarna för respektive bolag. Omfattningen av respektive intervjumall varierar beroende på redan befintlig information om IFRS på bolagens hemsidor. På respektive bolags hemsida har författarna sökt efter information kring övergången till IFRS.

Intervjuerna utfördes under en tvåveckorsperiod i Studentkårens lokaler på högskoleområdet med hjälp av en högtalartelefon. Författarna har spelat in alla intervjuer på band och har renskrivit materialet samma dag. Intervjuerna har tagit mellan 15-50 minuter. Anledningarna till de stora skillnaderna i tid beror på om författarna redan via bolagens hemsidor har hittat bra information om IFRS-påverkan på respektive bolag eller inte samt i vilken utsträckning de nya standarderna faktiskt har påverkat bolagen. Den information som respektive bolag tillhandahåller, via årsredovisning, kvartalsrapporter och annan finansiell information, om vilken påverkan IFRS har på resultat- och balansräkning redovisas i kapitel 5 resultatredovisning.

2.2.3.2 Sekundärdata

Uppsatsen bygger även på sekundärdata hämtad från lagtext, standarder, rekommendationer, propositioner, SOU, förarbeten, förordningar, litteratur, tidigare uppsatser, data från bolagens hemsidor, samt artiklar ur *Balans*. Sekundärdata har kontinuerligt samlats in under uppsatsens gång.

2.2.4 Resultatredovisning

Primärdata är indelad efter uppsatsens tre frågeställningar i enlighet med intervjumallen (se bilaga 2). Redovisning av primärdata presenteras genom att gruppera data i de tre grupperna Läkemedelsbranschen, Skogsindustrin samt Livsmedel/Tobaksbranschen. För varje bransch, med tillhörande bolag, besvaras uppsatsens frågeställningar. Detta för att på ett tydligt sätt presentera data för respektive bransch, vilket är ett av stegen i uppsatsens metodansats, och för att göra resultatredovisningen så intresseväckande som möjligt. Alternativet hade varit att utgå från varje frågeställning och därmed blanda bolag och branscher.

Error! Style not defined.

Detta sätt att redovisa skulle dock inte stämma överens med uppsatsens metodansats och syftet att finna likheter och skillnader i branscher. Författarna har valt att presentera den första frågeställningen i tabellform med syfte att skapa än mer tydlighet för läsaren eftersom dessa primärdata bygger på en uppräknings av standards. Under intervjuerna framkom även allmänna åsikter och tankar om IFRS vilket, utöver frågeställningarna, presenteras för varje bolag.

2.2.5 Analys av resultatet

I enlighet med uppsatsens metodansats, sammankopplar författarna i analyskapitlet data från de tre branscherna. Data analyseras i detta kapitel istället utifrån respektive frågeställning med syfte att finna likheter, skillnader och samband mellan branscher och storlek på bolag. Författarna avslutar med att analysera kring om det nya sättet att redovisa på innebär väsentliga skillnader, vilket IFRS förväntades innebära innan införandet 2005.

2.3 Metodkritik

Ett kvalitativt angreppssätt ger relevanta tolkningar och pålitliga/trovärdiga resultat men kanske inte lika entydiga resultat. Resultatet är inte generaliserbart utan syftar till att peka på avvikelser och det unika i ett fenomen (Holme & Krohn Solvang, 1997). Författarna är medvetna om att resultatet av undersökningen inte är statistiskt generaliserbart.

2.3.1 Validitet

En undersöknings förmåga att mäta det som man har som mål att mäta är måttet på dess validitet (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1999, s. 38). För att uppnå validitet i en undersökning är det viktigt att samtliga undersökta objekt finns med i rapporten. Det är också viktigt att kriterierna för hur urvalet av intervjupersoner är gjort presenteras och motiveras. Detta för att läsaren skall kunna göra en bedömning av hur giltiga dessa är. För att ytterligare styrka en undersöknings validitet är det angeläget att undersökningsmaterialet finns att tillgå i obearbetad form (Silverman, 2000).

I denna uppsats handlar validiteten om ifall undersökningen svarar mot syftet med uppsatsen. Undersökningen skall kunna påvisa vilka skillnader som finns mellan redovisning enligt IFRS och tidigare sätt. Undersökningen skall också visa på de eventuella konsekvenser, kostnader och organisatoriska, som redovisning enligt IFRS ger upphov till. För att öka undersökningens validitet redovisar författarna svaren från samtliga intervjuade personer. Inget urval görs utan samtliga svar redovisas. Inspelade intervjuer finns utskrivna för att ytterligare validera undersökningen. Urvalet av intervjuobjekt presenteras och motiveras noggrant för att läsaren själv ska kunna värdera dess giltighet.

2.3.2 Reliabilitet

Ett ytterligare krav på en undersökning, förutom krav på validitet, är att undersökningen ska kunna ge stabila och tillförlitliga utslag. Detta mått kallas reliabilitet. För att nå hög reliabilitet i en undersökning måste metod eller

Error! Style not defined.

angreppssätt vara oberoende av vem som genomför undersökningen. Skulle undersökningen kunna upprepas av någon annan, med samma angreppssätt, och fortfarande ge samma resultat? (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1999, s. 40). Författarna anser att genomförd undersökning utan problem kan upprepas av någon annan och med samma resultat. Beroende på vald bransch kommer naturligtvis svaren gällande vilka standarder som påverkar mest att variera, men själva angreppssättet kan användas av andra undersökare. Undersökningens resultatet för frågorna om vilka kostnader som övergången gett upphov till och vilka organisatoriska konsekvenser som blivit resultatet av övergången bör bli detsamma oavsett vem undersökaren är och vilken bransch som väljs. Genom att noga dokumentera hur själva undersökningsprocessen har gått till ökar reliabiliteten i en kvalitativ undersökning (Silverman, 2000, s. 188). Författarna har konsekvent genom hela processen noterat hur undersökningen har genomförts vilket beskrivs i metodkapitlet. Detta för att öka undersökningens reliabilitet och stärka dess resultat.

Undersökningens reliabilitet ökar genom den kunskapsnivå som respondenterna har. Samtliga intervjupersoner ansvarar för koncernredovisning och är mycket väl insatta i problematiken kring IFRS vilket bidrar till att undersökningens reliabilitet ökar.

3 EU, IASB och den formella beslutsprocessen kring IFRS

I detta kapitel beskrivs innebörden av direktiv respektive förordning. Därutöver presenteras den formella beslutsprocessen vid framtagande av internationella redovisningsstandarder, samt de instanser som deltar. Slutligen presenteras IASB:s organisation.

Detta kapitel är tänkt att ge läsaren ökad kunskap om hur beslutsprocessen vid framtagandet av internationella redovisningsstandarder ser ut samt hur organisationen kring standarderna är uppbyggd. Detta för att skapa intresse för helheten kring IFRS och för att underlätta läsningen av referensramen i kapitel 4.

Den läsare som är välbekant med processen och dess instanser kan gå direkt till referensramen i kapitel 4.

3.1 Direktiv och förordning

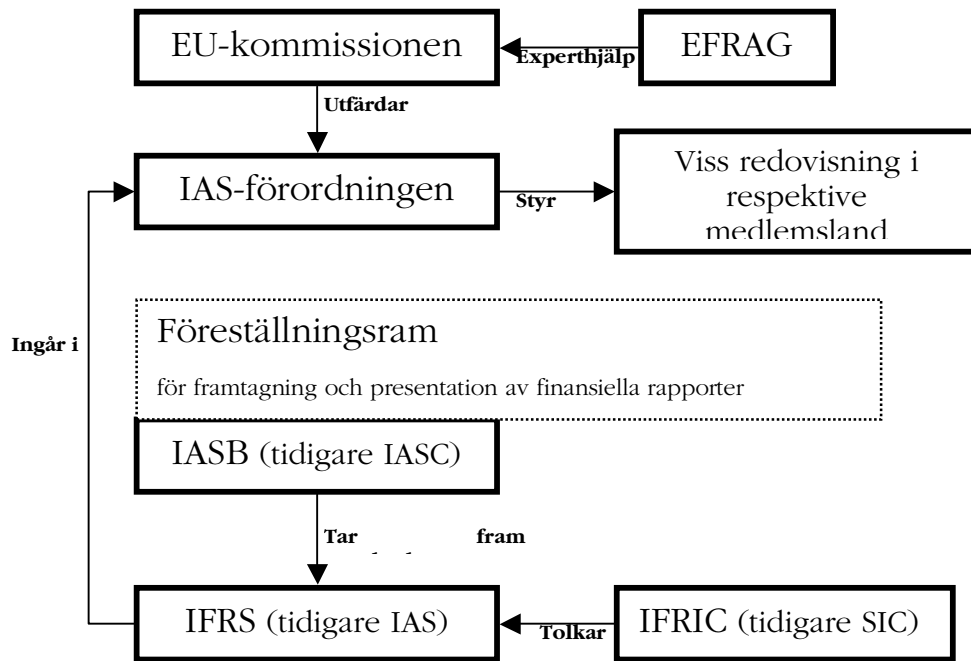
När EU beslutar att ett nytt direktiv skall införas är det en process som tar tid. Ett direktiv innebär att respektive medlemsland skall implementera direktivet i den egna lagstiftningen. Respektive medlemsland måste ändra den nationella lagstiftningen så att innebörden i EU-direktivet följs och blir nationell lagstiftning (Bernitz & Kjellgren, 1999)

När EU antar en förordning innebär detta inga förändringar i respektive medlemslands nationella lagstiftning. Eftersom en förordning är direkt tillämplig i samtliga medlemsstater går den före eventuell nationellt motstridig lagstiftning (Bernitz & Kjellgren, 1999).

3.2 Instanserna och beslutsprocessen

Införandet av reglerna om att svenska noterade bolags koncernredovisningar skall presenteras i enlighet med IFRS har föregåtts av en tämligen lång process, både i Sverige och inom EU. Ett flertal instanser och olika organ har varit delaktiga i beslut och förberedande arbete. En schematisk bild över de olika instanserna och den formella beslutsprocessen visar vem som gjort, och fortfarande gör, vad och hur de olika instanserna påverkar varandra.

Error! Style not defined.

Figur 3.3 Instanserna och den formella beslutsprocessen

EFrag är den redovisningstekniska kommitté som hjälper EU-kommissionen med expertkunskap vid bedömningen av de internationella redovisningsstandarderna som IASB tar fram. EFRAG arbetar fortlöpande med rådgivning om nya och reviderade standarder som läggs fram för beslut i kommissionen (Proposition 2004/05:24).

EU-kommissionen tog i juli 2002 beslut om att utfärda **IAS-förordningen** som är direkt tillämplig i samtliga medlemsstater. IAS-förordningen innehåller de standarder (IFRS och IAS) som EU-kommissionen antagit och som tagits fram av IASB (Proposition 2004/50:24). EU-kommissionen är det organ som beslutar när och om nya eller reviderade standarder, framtagna av IASB, skall tillföras IAS-förordningen för att bli gällande lag i samtliga medlemsländer (Jönsson Lundmark, 2004).

IASB - tidigare IASC - är det privaträttsliga organ som tar fram och utvecklar de internationella redovisningsstandarder som skall användas inom EU (Proposition 2004/50:24). IASB arbetar utifrån en **föreställningsram** för framtagning och presentation av finansiella rapporter. Föreställningsramen hjälper IASB att utveckla framtida IFRS och att revidera existerande standarder. Föreställningsramen skall även tillhandahålla en bas för att reducera antalet redovisningsalternativ som tillåts av IFRS (IASB, 2005a). De olika standarder som tas fram kallas **IFRS** – tidigare IAS (Axelman m.fl., 2004).

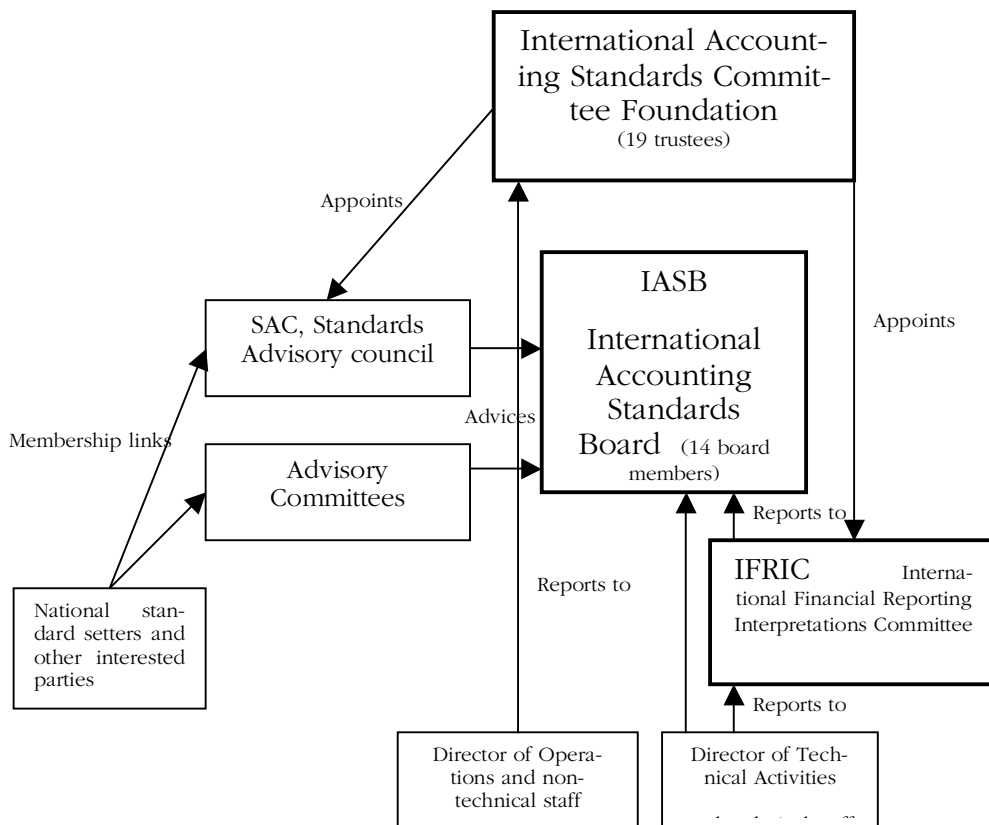
IFRIC – tidigare SIC – är det organ som bistår med tolkning av de olika IFRS-standarderna. IFRIC:s arbete innebär tolkningar både när nya standarder skall föreslås och när konflikter har uppstått gällande tolkning av existerande standarder (IASB, 2005b).

Error! Style not defined.

Utanför den formella beslutsorganisationen finns också andra organ och organisationer som påverkar innehåll och riktning på de standarder som tas fram. Eftersom detta avsnitt avser att ge en förförståelse för hur den formella beslutsprocessen ser ut har författarna valt att inte diskutera nationella organ, lobbyorganisationer och andra organisationer och företeelser som eventuellt kan påverka processen.

3.3 IASB – International Accounting Standards Board

IASB: s organisation är utvecklad för att stödja de funktioner som anses eftersträvansvärda för att legitimera en organisation som arbetar med framtagning av internationella standarder. Organisationens medlemmar skall vara tekniska experter, vara representativa för hela "wider community" och vara oberoende (IASB, 2005c).

Figur 3 4 IASB: s organisation (www.iasb.org/about/structure.asp)

International Accounting Standards Committee Foundation är det övervakande organet med uppdrag att utse medlemmarna i IFRIC och SAC. The Standards Advisory Council och de olika Advisory Committees har en rådgivande relation med IASB. IASB är det organ som utvecklar de internationella standarder för finansiell rapportering som antagits av EU. IFRIC har till uppgift att tolka de

Error! Style not defined.

standarder som föreslås samt att vara behjälpligt när tolkningskonflikter uppstår (IASB, 2005c).

4 Referensram

I referensramen presenteras IAS-förordningen, IAS-utredningen samt det nya regelverket på redovisningsområdet. Två grundläggande standards, IFRS 1 och IAS 1 förklaras utförligt. Väsentliga skillnader mellan IFRS och RR samt förväntade konsekvenser av IFRS presenteras. Tidigare studier relevanta för uppsatsen presenteras.

4.1 IAS-förordningen

Den 19 juli 2002 antogs Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr. 1606/2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder, den så kallade IAS-förordningen. Innebörden är att noterade bolag inom Europeiska Unionen från och med 1 januari, 2005 skall upprätta sin koncernredovisning i enlighet med standarderna, enligt 4: e artikeln i IAS-förordningen (EG nr.1606/2002).

Syftet med förordningen är att harmonisera bolags finansiella information genom tillämpning av en gemensam standard samt att genom denna information möjliggöra jämförelser av olika bolags ekonomiska ställning. Standarderna skall garantera en hög grad av insyn i bolagsredovisningar där alla intressenter ska kunna ta del av, analysera samt utbyta den finansiella informationen (EG nr.1606/2002).

Skälen bakom förordningen är många. Det första skälet som nämns är fullbordandet av EU: s inre marknad för finansiella tjänster. Som ett krav bakom en framtida förbättring av den inre marknaden står tillämpning av en enda gemensam redovisningsstandard för noterade bolag vid upprättande av koncernredovisning. Förutsättningen för detta anges vara en samordning av de standarder som används internationellt. Ett andra skäl är att skapa en ändamålsenlig och kostnadseffektiv kapitalmarknad där bolag kan konkurrera på lika villkor. De regelverk som tidigare tillämpats på börsnoterade bolag måste utvidgas genom komplettering av internationellt anpassade standarder. IFRS såväl som annan internationell redovisning är ytterligare ett viktigt skäl bakom införandet av förordningen då bolag inom EU som slår sig in på globala marknader skall kunna konkurrera på ett effektivt sätt med andra globala bolag. Tanken bakom tillämpningen är att IFRS skall vara ett hjälpmedel vid analys och utbyte av finansiell information (EG nr.1606/2002).

4.2 IAS-utredningen och propositionen

När Europaparlamentet och rådet i juli 2002 utfärdade förordning (EG) 1606/2002 – IAS-förordningen, tillsatte den svenska regeringen en utredning – IAS-utredningen. IAS-utredningen hade till uppgift att överväga de frågor som IAS-förordningen gav upphov till. Utredningen resulterade i SOU 2003:71 - Internationell redovisning i svenska bolag.

Error! Style not defined.

Utifrån IAS-utredningens förslag lade regeringen den 7 oktober 2004 fram proposition 2004/05:24 Internationell redovisning i svenska bolag. Propositionen innehåller i huvudsak förslag till ändringar i ÅRL och de särskilda årsredovisningslagarna som gäller för finansiella bolag som banker och försäkringsbolag (Proposition 2004/05:24). Propositionen antogs av riksdagen i december 2004.

Eftersom de standarder som EU-kommissionen antar med stöd av IAS-förordningen är direkt tillämpliga för de bolag som omfattas av reglerna så blir samspelet mellan ÅRL och IAS-förordningen särskilt viktigt och intressant. Konflikt mellan de olika lagstiftningarna kan endast uppkomma när ÅRL behandlar en fråga som faller inom IAS-förordningens tillämpningsområde (Proposition 2004/05:24). I de fall samma fråga behandlas inom både EU-förordningens standarder och ÅRL har den av EU antagna standarden företräde. Andra bestämmelser i ÅRL som inte tas upp bland IFRS-standarderna gäller även i fortsättningen, dock vid sidan av IFRS (Proposition 2004/05:24).

IFRS har en annan utgångspunkt än den svenska lagstiftningen på redovisningsområdet. Huvudsyftet med IFRS är att tillgodose det internationella näringslivets behov av finansiell information. Standarderna är därför i stort sett enbart inriktade på noterade bolags koncernredovisningar och ser inte till det behov av information som ägare och andra intressenter har. Dessutom gör den internationella prägeln på standarderna att de i allmänhet har utformats utan hänsyn till nationella regler gällande beskattning, borgenärsskydd och vinstutdelning (Proposition 2004/05:24). Detta är en viktig skillnad mellan nationell lagstiftning och IFRS som måste beaktas när man bedömer om IFRS är lämpligt för noterade bolags årsredovisningar eller för onoterade bolags koncern- och årsredovisningar.

Eftersom IAS-förordningen enbart är tillämplig när det gäller ett berört bolags koncernredovisning skall svenska bolag följa nationell lagstiftning när det gäller årsredovisning, delårsrapportering och offentliggörande av redovisningen. Regeringen föreslår att det i ÅRL skall klargöras att reglerna gällande

- skyldighet att upprätta koncernredovisning
- koncernförvaltningsberättelsen
- koncernredovisningens språk, form och undertecknande
- tilläggsupplysningar i koncernredovisningen som inte fordras enligt IFRS

gäller även för bolag som tillämpar IFRS i sin koncernredovisning. IAS-utredningens förslag överensstämmer med regeringens och de flesta remissinstanser tillstyrker utredningens förslag.

4.3 Det nya regelverket

Från och med 1 januari, 2005 gäller ett nytt regelverk på redovisningsområdet. De av EU antagna IFRS kommer att påverka svenska bolag i olika utsträckning.

Error! Style not defined.

	Styrs av	Komplement i Sverige
Koncernredovisning	IFRS	7 kap 33 § ÅRL samt RR30
Moderbolagets redovisning	ÅRL	ÅRL "får-regler" samt RR32
Dotterbolagets redovisning	ÅRL	ÅRL "får-regler" samt 2000:2/RR32

Figur 4 2 Det nya regelverket, en sammanställning

För ett börsnoterat bolag inom EU gäller att koncernredovisningen upprättas i enlighet med IFRS. Utöver IFRS skall koncernen följa de regler som gäller i 7 kap 32 § ÅRL och som anger vilka av paragraferna i 7 kap Koncernredovisning ÅRL som skall tillämpas. Vissa av paragraferna skall alltså inte tillämpas. Likaså skall en börsnoterad koncern redovisa i enlighet med RR 30 Kompletterade redovisningsregler för koncerner, som anger vilka tilläggsregler som gäller vid koncernredovisning. RR 1-29 blir därmed inte tillämpliga.

För moderbolaget i en koncern gäller ÅRL vid upprättande av årsredovisning. Nytt från 2005 är de så kallade "får-reglerna" i ÅRL som har lagts till för att minska skillnaderna mellan koncernredovisning enligt IFRS och årsredovisning i moderbolaget (Pramhäll & Wikerfelt, 2004). I 3 kap 4a § ÅRL återfinns den första regeln där så kallade IAS-bolag får dela upp anläggningstillgångar, omsättningstillgångar, skulder och avsättningar i kort- och långfristiga poster. Den andra regeln anger att andelar i intresseföretag får redovisas enligt kapitalandelsmetoden i koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen (7 kap 25 § ÅRL), vilket tidigare inte var möjligt. Den tredje och sista "får-regeln" tillåter värdering av förvaltningsfastigheter och biologiska tillgångar till verkligt värde men den regeln träder i kraft först 2006 (Pramhäll & Wikerfelt, 2004). Därutöver skall moderbolaget tillämpa RR 32 Redovisning för juridiska personer. Rekommendationens huvudregel säger att juridiska personer vars värdepapper är noterade på en börs skall tillämpa IFRS. Anledningen är att såväl moderbolagets finansiella rapporter som koncernens finansiella rapporter skall hålla samma kvalitet. RR 32 anger undantag från och tillägg till standarderna för moderbolag som redovisar enligt IFRS. Undantagen och tilläggen beror på lagbestämmelser i ÅRL som inte överrensstämmer med IFRS samt på sambandet mellan redovisning och beskattning (RR 32, p 2). RR 32 ersätter RR 1-29.

Ett dotterbolag till ett börsnoterat bolag skall redovisa enligt ÅRL och får tillämpa "får-reglerna". Dessutom skall bolaget följa BFN 2 000:2 Tillämpning av Redovisningsrådets rekommendationer och uttalanden, då BFN är normgivare för onoterade bolag. Nämnden ger dock onoterade bolag möjligheten att välja mellan tillämpning av 2 000:2 eller RR 32 då det noterade moderbolaget tillämpar internationella redovisningsstandarder (FAR Förlag AB, 2005a).

4.4 Skillnader mellan IFRS och tidigare sätt att redovisa

IFRS 1 First-time Adoption of International Reporting Standards och IAS 1 Presentation of Financial Statements är de standarder som övergripande reglerar övergången till redovisning enligt IFRS. Standarderna visar även på hur olika finansiella rapporter skall utformas. Eftersom det ingår i författarnas syfte med uppsatsen att beskriva själva övergången och dess konsekvenser är det av stor vikt att tydliggöra vad det nya sättet att redovisa innebär för de noterade bolagens koncernredovisningar.

4.4.1 IFRS 1 – övergångsreglerna

För att underlätta för bolagen vid övergången från att redovisa enligt ÅRL och RR: s rekommendationer till att redovisa enligt internationella standarder har IASB utfärdat IFRS 1 First-time Adoption of International Reporting Standards. Det är den första standarden som IASB har utformat. Den reglerar hur bolag upprättar fullständig koncernredovisning enligt IFRS första gången vid övergången till de internationella redovisningsstandarderna (Ernst & Young Technical Department, 2004). Standarden ersätter tidigare SIC 8. Anledningen till standardändringen är att tidigare så översteg kostnaden för upprättandet av finansiella rapporter nyttan för läsaren (IASB, 2004).

Syftet med standarden är att försäkra att de första finansiella rapporterna upprättade i enlighet med IFRS innehåller högkvalitativ information som är transparent för läsaren och jämförbar över tiden. Likaså skall standarden utgöra en passande start för bolagen samt möjliggöra att kostnaden inte överstiger nyttan (IASB, 2004).

IFRS 1 omfattar finansiella rapporter och delårsrapporter för 2005 och ställer krav på en öppningsbalans per den 1 januari 2004. Med öppningsbalans menas att bolagen måste upprätta jämförbar information i den finansiella rapporten från föregående år. Angående delårsrapporter anges att delårsrapport för första kvartalet 2005 skall upprättas och innehålla jämförbar information gällande eget kapital samt avstämning av resultatet från föregående år (Ernst & Young Technical Department, 2004).

Huvudregeln IFRS 1 anger att samtliga standarder skall tillämpas retroaktivt. Från denna huvudregel har bolagen möjlighet att slippa retroaktiv tillämpning av nio standarder samt är tvingade att avstå från retroaktiv tillämpning av fyra standarder. Likaså föreskrivs att huvudregeln inte behöver tillämpas om kostnaden för upprättandet av retroaktiv öppningsbalans skulle överstiga nyttan för användaren (Ernst & Young Technical Department, 2004). Detta ifrågasätter dock författarna då det finns krav på att regelverket måste följas fullt ut. Om bolagen avviker från en standard för att kostnaden överstiger nyttan, bryter bolaget samtidigt mot kravet på tillämpning av samtliga standarder. Detta i sin tur torde leda till inkonsekvens och lägre nytta för läsaren.

Ett bolag som tillämpar IFRS 1 är skyldiga att rapportera hur övergångsarbetet fortskrider och skall lämna upplysning om poster som väsentligt påverkas vid konverteringen (IASB, 2004). Likaså skall förklaringar lämnas kring bolagets ställning, resultat och kassaflöde. Bolaget skall ange när konverteringen till IFRS för första gången gjordes och göra en sammanjämkning av vinst/förlust enligt tidigare redovisning och vinst/förlust enligt IFRS (IASB, 2004). Vid justering i

balansräkningen på grund av ändrad redovisningsprincip skall justeringen redovisas mot eget kapital på raden "Effekt av byte av redovisningsprincip" (Ernst & Young Technical Department, 2004).

4.4.2 IAS 1 – Utformning av finansiella rapporter

För att bolagen skall kunna leva upp till kraven på hög kvalitet i finansiella rapporter, jämförbar information samt tillämpning av gemensamma redovisningsprinciper utformade IASC en standard där grundläggande information om detta återfinns. IAS 1 behandlar utformning av finansiella rapporter, vilka omfattar balansräkning, resultaträkning, sammanställning över förändring av eget kapital, kassaflödesanalys samt redovisningsprinciper och noter ((EG) 1725/2003). Standarden innefattar grundläggande redovisningsprinciper och ger en god bild av vad de internationella standarderna innebär.

Syftet med standarden är att fastställa övergripande överväganden som ett bolag måste göra då finansiella rapporter skall upprättas. IAS 1 syftar även till att förbättra kvaliteten på de finansiella rapporter som upprättas i enlighet med IFRS, vilket uppnås genom att säkerställa att rapporterna överrensstämmer med de standarder som är tillämpliga på varje enskilt bolag samt att de upplysningskrav som finns till vissa redovisningsposter efterföljs. Standarden skall även säkra att bolag inte avviker från föreskrifterna samt att de följer IFRS riktlinjer för strukturen av rapporterna. IAS 1 anger att om en indelning av tillgångar och skulder i balansräkningen i likviditetsordning är möjlig skall så ske. Likaså skall en uppdelning av tillgångarna i anläggningstillgångar och omsättningstillgångar liksom skulderna i lång- och kortfristiga ske då detta ger värdefull information för läsaren. En sådan indelning tydliggör även vilka tillgångar som antas bli realiserade under den aktuella verksamhetscykeln samt vilka skulder som förfaller till betalning under samma tid ((EG) 1725/2003).

IAS 1 skall följas vid upprättande av samtliga generella finansiella rapporter för en koncern, men är även tillämplig på enskilda juridiska personer ((EG) 1725/2003). I Sverige är det dock, enligt ÅRL, inte tillåtet att enskilda juridiska personer tillämpar IFRS fullt ut vid upprättande av årsredovisningar. Förutom noterade bolag är det enbart onoterade bolag som ges möjligheten vid upprättandet av koncernredovisningar.

Det råder krav på att de finansiella rapporterna upprättade enligt IFRS skall ge en rättvisande bild av bolagets ekonomiska ställning. Med rättvisande bild menas att informationen som lämnas är relevant, tillförlitlig, korrekt, återspeglar den ekonomiska innebörden av transaktioner, är neutral, försiktig samt fullständig ((EG) 1725/2003). Detta överrensstämmer med svensk lag, då "balansräkning, resultaträkning och noter skall upprättas som en helhet och ge en rättvisande bild av bolagets ställning och resultat" (ÅRL 2 kap 3 §). Vidare i samma paragraf: "Om det behövs för att en rättvisande bild skall ges, skall det lämnas tilläggsupplysningar." Enligt IFRS skall dock fler upplysningar lämnas än vad ÅRL och rekommendationer kräver. Detta då läsaren ska ges möjlighet att förstå konsekvenserna av en specifik transaktion

Ett bolag som redovisar enligt IFRS skall lämna upplysning om att IFRS är den standard som används. Om ledningen i ett bolag bedömer att någon av standarderna ger en missvisande bild och anser att sättet att redovisa måste

Error! Style not defined.

avvika från någon av standarderna skall det lämnas tydlig information om detta. Det är dock inte accepterat att avvika enbart av den anledningen att annan redovisning också skulle ge en rättvisande bild. Likaså är eventuella motstridiga nationella krav inte heller skäl nog för ett företag att avvika från en standard. Regelverket måste följas fullt ut och förordningen är till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsländer ((EG) 1725/2003).

4.4.2.1 Redovisningsprinciper

Alla berörda bolag skall välja redovisningsprinciper så att rapporterna uppfyller kraven enligt IFRS. Bolagen skall utgå från viktiga redovisningsprinciper när finansiella rapporter upprättas ((EG) 1725/2003).

Enligt IAS 1 skall bolagsledningen löpande utifrån fortlevnadsprincipen bedöma bolagets framtidsutsikter. All tänkbar information skall gås igenom och bedömas och är ledningen medveten om väsentliga osäkerhetsfaktorer måste information om dessa lämnas. Likaså skall periodiseringsprincipen följas. Den innebär att transaktioner och händelser bokförs när de inträffar och tas upp i de perioder de hänför sig till ((EG) 1725/2003).

Utformningen av finansiella rapporter skall vara konsekvent i den meningen att posterna skall klassificeras och ställas upp likadant från år till år. Ett av skälen till detta är att det ska vara enkelt för läsaren av redovisningen att jämföra med tidigare rapporter. Ett bolag behandlar en enorm mängd transaktioner som skall struktureras utefter karaktär eller funktion och det är av stor vikt att de klassificeras och ställs upp på samma sätt. Om poster av samma karaktär eller funktion är på ett oväsentligt belopp skall de slås samman i en post. Väsentliga poster däremot måste redovisas separat ((EG) 1725/2003).

Ytterligare en grundläggande regel, såväl enligt IFRS som enligt svensk lag, är förbudet mot kvittning mellan tillgångar och skulder. ”Tillgångar och avsättningar eller skulder får inte kvittas mot varandra. Inte heller får intäkter och kostnader kvittas mot varandra.” (ÅRL 2 kap 4 § 6p). Om kvittning vore tillåten skulle läsaren få svårt att förstå utförda transaktioner. I vissa fall krävs det dock att kvittning utförs men då anges det explicit i respektive standard ((EG) 1725/2003).

4.4.3 Väsentliga skillnader mellan IFRS och RR

Då del av syftet med uppsatsen är att beskriva vilka skillnader redovisning enligt IFRS innebär jämfört med tidigare sätt att redovisa redogörs nedan för de standarder där det finns skillnader jämfört med RR: s rekommendationer. Elva IFRS standarder överrensstämmer med elva rekommendationer gällande koncernredovisning eller gäller endast skillnad i juridisk person och behandlas därför inte. Dessa är:

- IAS 7 Cash flow statements
- IAS 10 Events after the balance sheet date
- IAS 11 Construction contracts (skillnad enbart i juridisk person)
- IAS 18 Revenue (skillnad enbart i juridisk person)
- IAS 19 Employee Benefits

Error! Style not defined.

- IAS 20 Accounting for government grants and disclosure of government assistance
- IAS 23 Borrowing costs (skillnad enbart i juridisk person)
- IAS 26 Accounting and reporting by retirement benefit plans
- IAS 27 Consolidated and separate financial statements
- IAS 34 Interim financial reporting
- IAS 37 Provisions, contingent liabilities and contingent Assets

Ytterligare två standarder, IFRS 4 Insurance contracts och IAS 30 Disclosures in the Financial Statements of banks and similar institutions, kommer inte att tas upp eftersom de gäller för försäkringsbolag och banker, vilka inte behandlas av uppsatsen

IFRS 1 First time adoption of IFRS behandlar hur redovisningen skall gå till första gången ett bolag tillämpar IFRS. Huvudregeln i standarden anger att samtliga standarder samt tolkningsuttalanden skall tillämpas retroaktivt. Från huvudregeln finns dock nio frivilliga undantag och fyra tvingande då EU tillåter viss dispens för förstagångsanvändare. De frivilliga undantagen kan bolagen själva välja att tillämpa medan de tvingande undantagen måste tillämpas vilket innebär att retroaktiv tillämpning inom de områdena är förbjuden. RR 5 Byte av redovisningsprincip är motsvarande rekommendation till IFRS 1 men innehåller inget krav på retroaktiv tillämpning (Axelman m.fl., 2004).

IFRS 2 Share-based Payments rör redovisning av aktierelaterade ersättningar, inklusive aktierelaterade ersättningar till anställda, till exempel aktieoptioner. Standarden anger att ersättningar skall redovisas i resultaträkningen genom att konstnadsföra ersättningens verkliga värde, vilket fastställs vid utställandet, över intjänandeperioden. Enbart den del som är intjänad konstnadsförs alltså. I Sverige finns ingen motsvarande rekommendation så tillämpningen av IFRS 2 innebär en väsentlig skillnad mot tidigare (Axelman m.fl., 2004).

IFRS 3 Business Combinations behandlar bolagsförvärv och samgåenden vilket motsvarar RR 1:00 Koncernredovisning. En väsentlig skillnad jämfört med tidigare är att planerlig avskrivning på goodwill som uppkommer vid bolagsförvärv inte skall göras enligt IFRS 3 då goodwill enligt standarden anses ha en obestämd nyttjandeperiod. Tidigare krävdes avskrivning över den ekonomiska livslängden, dock inte över 20 år (Axelman m.fl., 2004). Detta innebär för många bolag slående effekter på resultatet, som kommer att bli högre jämfört med tidigare, och torde förvirra för läsare av koncernredovisningar.

IFRS 5 Non-current Assets held for sale and discontinued operations motsvaras av RR 19 Verksamheter under avveckling. Vad som skiljer dem åt är att IFRS 5 anger att anläggningstillgångar som innehas för försäljning skall särredovisas. Enligt RR 19 krävs enbart en upplysning (Axelman m.fl., 2004).

IAS 1 Presentation of Financial Statements behandlar utformning av finansiella rapporter och motsvarar RR 22 Utformning av finansiella rapporter. Både standarden och rekommendationen anser att tillgångar skall delas in i omsättningstillgångar och anläggningstillgångar. Dock tillåter IAS 1 bolag att även dela in tillgångar och skulder på annat sätt, huvudsakligen efter likviditet (FAR

Error! Style not defined.

Förlag AB, 2005a). IAS 1 innehåller även flertalet krav på olika slags upplysningar som numera skall ingå i en koncernredovisning, något som inte krävdes tidigare (Axelman m.fl., 2004). Med andra ord kommer en koncernredovisning utformad i enlighet med IFRS att innehålla fler upplysningar än en koncernredovisning utformad enligt RR samt kan även inneha en annorlunda uppställd balansräkning.

IAS 2 Inventories motsvaras av RR 2:02 Varulager. Enligt rekommendationen redovisas tillgångar i lager till anskaffningsvärde. IAS 2 innebär en skillnad jämfört med rekommendationen då biologiska produkter som har skördats i jord- och skogsbruksverksamhet liksom mineralråvaror kan vara lagertillgångar och värderas då till nettoförsäljningsvärde eller till verkligt värde vid skördetillfället (FAR Förlag AB, 2005a). Biologiska produkter som inte har skördats behandlas i IAS 41.

IAS 8 Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates behandlas i RR 4 Extraordinära intäkter och kostnader samt upplysningar för jämförelseändamål liksom i RR 5 Redovisning av byte av redovisningsprincip. IAS 8 behandlar rättelser av fel i redan utgivna rapporter där rättelsen skall ske retroaktivt. Detta tas inte upp i någon av rekommendationerna (Axelman m.fl., 2004).

IAS 12 Income Taxes motsvaras av RR 9 Inkomstskatter. Båda anger att uppskjutna skatter redovisas till nominellt belopp men rekommendationen tillåter ett undantag vid rena substansförvärv där värderingen grundas på köpeskillingen. Standarden tillåter inga undantag (Axelman m.fl., 2004).

IAS 14 Segment Reporting motsvaras av RR 25 Rapportering för Segment – rörelsegrenar och geografiska områden. Enligt standarden skall de primära segmenten anges och verksamheter under avveckling skall särredovisas. Standarden innefattar inte heller begreppet ”extraordinära intäkter och kostnader” vilket rekommendationen gör (Axelman m.fl., 2004).

IAS 16 Property, Plant and Equipment motsvaras av RR 12 Materiella anläggningstillgångar. Standarden tillåter en alternativ värdering, nämligen värdering till verkligt värde av materiella anläggningstillgångar om det verkliga värdet kan fastställas på ett tillförlitligt sätt. Värdering till verkligt värde är inte tillåtet enligt rekommendationen, utan enbart värdering till anskaffningsvärde. Vad som däremot är tillåtet enligt rekommendationen (i enlighet med ÅRL) men inte enligt standarden är uppskrivning av materiella tillgångar (FAR Förlag AB, 2005a). Ytterligare en skillnad är att enligt rekommendationen skall restvärdet av en materiell tillgång värderas vid anskaffningstillfället medan det enligt IAS 16 skall uppskattas utifrån rådande prisnivå vid varje bokslutstillfälle. En rad upplysningar tillkommer därutöver enligt IAS 16 (Axelman m.fl., 2004).

Enligt IAS 17 Leases skall leasing som omfattar byggnad och mark delas upp där fördelningen baseras på relationen mellan verkligt värde på byggnad respektive mark. Byggnaden klassas som ett finansiellt avtal och hyra av mark klassas som ett operationellt avtal. Något motsvarande klagörande finns inte i RR 6:99 Leasing (Axelman m.fl., 2004).

IAS 21 The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates motsvaras av RR 8 Redovisning av effekter av ändrade valutakurser. Begreppet ”rapportvaluta” som används i rekommendationen delas i standarden upp i ”funktionell valuta” som är den valuta som gäller i den ekonomiska miljö som bolaget är verksam i och i ”presentationsvaluta” som är den valuta som bolaget upprättar finansiella

Error! Style not defined.

rapporter i. Enligt standarden skall dotterbolagets rapporter upprättas i funktionell valuta när det gäller koncernredovisning. Om den valutan skiljer sig åt från moderbolagets funktionella valuta skall dotterbolagets valuta räknas om (Axelman m.fl., 2004).

IAS 24 Related Party Disclosures motsvaras av RR 23 Upplýsingar om närstående. Den enda skillnaden ligger i att standarden kräver mer omfattande upplýsingar än vad rekommendationen gör (Axelman m.fl., 2004).

Ett moderbolag skall upprätta finansiella rapporter för koncernen. Moderbolaget skall redovisa sina andelar i dotterbolag samt eventuella andelar i joint ventures och intressebolag antingen till anskaffningsvärde eller verkligt värde enligt IAS 27 Consolidated and Separate Financial Statements. RR1: 00 Koncernredovisning däremot godkänner inte redovisning till verkligt värde, utan tillåter enbart redovisning enligt anskaffningsvärdemetoden (Axelman m.fl., 2004).

IAS 28 Investments in Associates motsvaras av RR 13 Intresseföretag. Standarden anger att ett bolag som har ett betydande inflytande över ett annat bolag (intresseföretag) kan redovisa sina andelar enligt anskaffningsvärdemetoden, kapitalandelsmetoden eller till verkligt värde. RR 13 anger att anskaffningsvärdemetoden skall användas (FAR Förlag AB, 2005a).

IAS 29 Financial Reporting in Hyperinflationary Economies motsvaras inte av någon rekommendation. IAS 29 behandlar hur bolag i hyperinflationländer skall upprätta finansiella rapporter. Bolaget skall då tillämpa balansdagens valutakurs även om redovisningen är baserad på historiska värden eller återanskaffningsvärden (Axelman m.fl., 2004).

IAS 31 Interests in Joint Ventures behandlas i RR 14 Joint Ventures. IAS 31 hänvisar till IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement då en placerare skall redovisa sin andel i ett joint venture. Innehavet skall i vissa fall redovisas till verkligt värde och i andra fall till anskaffningsvärde. RR 14 tillåter enbart anskaffningsvärdemetoden då det är endast den metoden som tillåts enligt ÅRL (FAR Förlag AB, 2005a).

Motsvarigheten till IAS 32 Financial Instruments: Disclosure and Presentation är RR 27 Finansiella instrument: klassificering och upplýsingar. Såväl standard som rekommendation tillåter värdering till verkligt värde men fastställandet av verkligt värde sker på olika sätt. Enligt IAS 32 bestäms verkligt värde utan avdrag för försäljningskostnader medan det enligt RR 27 fastställs som försäljningsvärdet minus försäljningskostnader (Axelman m.fl., 2004). Trots vissa skillnader är det här ett tydligt exempel på tidigare anpassning av rekommendationer till internationell redovisning. Standarden beskriver även klassificering av finansiella instrument samt anger vilka upplýsingar som måste lämnas i sambandet då det är av stor vikt att läsaren av rapporten förstår påverkan av sättet att redovisa på resultat, ställning och kassaflöden.

IAS 33 Earnings per Share motsvaras av RR 18 Resultat per aktie. Vad som skiljer standard från rekommendation åt är sättet att räkna ut antalet aktier i resultat per aktie efter utspädning för bolag med utestående noterade teckningsoptioner

IAS 36 Impairment of Assets motsvaras av RR 17 Nedskrivningar. Enligt standarden skall nedskrivningsbehovet för immateriella tillgångar med obegränsad livslängd kontinuerligt prövas och skrivs därför inte av. Goodwill från

Error! Style not defined.

företagsförvärv är en sådan immateriell tillgång. Enligt rekommendationen däremot skall immateriella tillgångar skrivas av och dessutom skrivas ned vid indikationer på en värdeminskning (Axelman m.fl., 2004).

Möjligheten att redovisa immateriella tillgångar till verkligt värde finns enligt IAS 38 Intangible Assets, även om huvudregeln säger att värdering baseras på anskaffningsvärde. Motsvarande rekommendation är RR 15 Immateriella tillgångar som inte tillåter värdering till verkligt värde då det strider mot ÅRL (FAR Förlag AB, 2005a). Immateriella tillgångar med obegränsad livslängd får inte, enligt IAS 38, skrivas av (Axelman m.fl., 2004). Utgifter för utvecklingsverksamhet skall enligt standarden redovisas som tillgång i balansräkningen (FAR Förlag AB, 2005a).

IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement är en omdiskuterad standard som ständigt omarbetas av IASB då nya förslag kontinuerligt kommer in, främst från banker och andra kreditinstitut. IAS 39 anger hur finansiella instrument skall värderas och när de ska tas med i balansräkningen. I Sverige finns ingen motsvarande rekommendation men enligt ÅRL är det tillåtet att redovisa vissa finansiella instrument till marknadsvärde, dock enligt huvudregeln till lägsta värdets princip. Enligt IAS 39 är bolagen tvingade att redovisa de flesta finansiella instrument samt derivatainstrument till verkligt värde. Undantaget är placeringar med fast löptid som bolagen ämnar inneha till förfall samt fordringar som har sitt ursprung i bolaget där bolagen har rätt att redovisa enligt anskaffningsvärdemetoden. Likaså bör finansiella skulder redovisas till anskaffningsvärde. IAS 39 innehåller även preciserade regler för säkringsredovisning. Då marknadsvärden för finansiella instrument ständigt förändras kan det vara väsentligt för bolagen att säkra det verkliga värdet på finansiella tillgångar eller skulder, så kallat fair value hedging. Detta minskar värdeförändringen trots fluktuation i marknadsvärdet (Axelman m.fl., 2004). Tillämpning av IAS 39 är ett frivilligt undantag från huvudregeln om retroaktiv tillämpning. Därför behöver jämförelsetal för 2004 inte räknas.

IAS 40 Investment Property kan jämföras med RR 24 Förvaltningsfastigheter. Standarden anger att förvaltningsfastigheter skall värderas till anskaffningsvärde med avdrag för avskrivningar eller till verkligt värde med upplysning. Marknadsvärderingsmetoden är inget som ÅRL i dagsläget accepterar och därmed inte heller RR 40 (FAR Förlag AB, 2005a). Om verkligt värde tillämpas i enlighet med standarden skall samtliga förvaltningsfastigheter redovisas till verkligt värde (Axelman m.fl., 2004).

IAS 41 Agriculture motsvaras inte av någon svensk rekommendation. Standarden behandlar redovisning av biologiska tillgångar inom jord- och skogsbruk innan de har skördats. Värderingsmetoden är värdering till verkligt värde med avdrag för försäljningskostnader. Efter skördetillfället klassas tillgångarna som lager och redovisas då i enlighet med IAS 2 Inventories (Axelman m.fl., 2004).

Tydligt är att den främsta tekniska skillnaden vid konvertering till IFRS är redovisning av ett flertal poster i balansräkningen till marknadsvärde/verkligt värde. Marknadsvärdering påverkar även bolags rörelseresultat, vilket kräver kommentarer av ledningen avseende svängningarna. Likaså krävs det utförliga framtidsprognoser då det är av stor vikt för intressenterna att veta anledningarna bakom fluktuationerna. Därmed innebär upprättande av koncernredovisning enligt IFRS alltfler upplysningar till flera poster än tidigare, vilket torde leda till ett

merarbete. Effekten på rörelseresultat liksom omfattningen av merarbete varierar säkerligen från bolag till bolag liksom från bransch till bransch.

4.5 Förväntade konsekvenser av IFRS

Efter att ha följt debatten kring de internationella redovisningsstandarderna, som pågått intensivt i tidningen Balans sedan tidig höst 2004, kan vissa förväntade konsekvenser av införandet noteras. Trots att åsikterna gällande synen på och inställningen till IFRS går isär är majoriteten av skribenterna i Balans överens om att införandet kommer att kräva:

- Merarbete av berörda bolag
- Merarbete av berörda revisorer
- Mer resurser av bolagen
- Ökade kostnader för bolagen

Alltså, en förväntad konsekvens av IFRS-införandet är merarbete. När det gäller merarbete för bolagen handlar det om utökade krav på upplysningar kring olika redovisningsposter (Jansson, Nilsson & Rynell, 2004). Trots att RR sedan tidigare har anpassat sina rekommendationer till internationella redovisningsstandarder skiljer sig kravet på information åt. Det nya regelverket är strikt och mer detaljerat. Likaså antas bolagen lämna mer information till respektive revisor (FAR Förlag AB, 2005b). Utökade krav på värdering till verkligt värde av fler poster förväntas kräva mer arbete av bolagen (Jansson m.fl., 2004). Bakom det verkliga värdet ligger en bedömning gjord av respektive bolag utifrån olika ställningstaganden. Ett exempel som torde innebära merarbete är den årliga analys av goodwillvärdet (ett impairment test) som bolagen måste utföra.

För revisorns del förväntas införandet av IFRS kräva merarbete i form av mer information som skall granskas och i form av fler överväganden som skall göras av revisorn. Åtminstone krävs utökade insatser vid själva konverteringen då granskning av omräknad, jämförbar information från 2004 års årsredovisningar skall utföras (FAR Förlag AB, 2005b).

De nya standarderna förväntas även kräva mer resurser av bolagen då såväl personal som företagsledningar och styrelser måste sätta sig in i de nya reglerna. Resurser måste läggas på analys och information kring standarderna då alltför ställningstaganden krävs av bolagen (Jansson m.fl., 2004).

Revisionsarvoden förväntas öka i framtiden, dels på grund av IFRS-införandet men även på grund av införandet av Revisionsstandard i Sverige (RS) liksom ny kod för bolagsstyrning (FAR Förlag AB, 2005b). Likaså förväntas revisorns arbetsinsats att öka i samband med de nya standarderna (Halling, 2004b). Jansson & Hurtig (2005) skriver att berörda koncerner kommer att behöva satsa på intern redovisningsutbildning för sina ekonomer. Vilka andra kostnader införandet torde medföra är en av de punkter författarna önskar undersöka.

En rent teknisk konsekvens av IFRS på resultaträkningen är att resultatet förväntas fluktuera mer än tidigare på grund av marknadsvärdering av ett flertal poster. Bolagen skall göra fler egna bedömningar utifrån vad som händer på marknaden och värdering enligt försiktighetsprincipen används därmed mindre

frekvent (Jansson m.fl., 2004). De standarder som förväntas ha störst resultatpåverkan antas vara IFRS 3 Business Combinations som inte längre tillåter avskrivning på goodwill, IAS 39 Financial Instruments som berör värdering av finansiella instrument till verkligt värde, IAS 40 Investment Property som berör värdering av förvaltningsfastigheter till verkligt värde samt IAS 41 Agriculture som berör värdering av skog och tobak till verkligt värde (Jansson & Hurtig, 2005).

Att själva övergången kräver merarbete torde vara självklart då mycket är nytt, det är många standarder för bolagen att sätta sig in i och det saknas erfarenhet på området. Dock konstateras i ett uttalande (FAR Förlag, 2005b) att beroende på bransch, tidigare förberedelse samt graden av erfarenhet påverkas bolagen i olika utsträckning och därmed även omfattningen av merarbete. Likaså må det vara att när själva övergångsfasen är över och då bolagen har skaffat sig erfarenhet på området minskar graden av merarbete.

4.6 Tidigare studier

Bentfors m.fl., (2004) har i sin magisteruppsats undersökt utvecklingen av svensk koncernredovisningspraxis från 1992 och framåt. Syftet med studien är "att beskriva hur svensk koncernredovisningspraxis har utvecklats från 1992 till 2003 med avseende på börsnoterade företag, samt även att förklara vilka faktorer som har haft betydelse för utvecklingen". Vidare avser undersökningen att förklara "hur företagen kommer att behöva anpassa sig till IAS/IFRS och vilka konsekvenser detta kan tänkas föra med sig" (Bentfors m.fl., 2004). Bentfors m.fl. (2004) har genomfört studien genom att granska årsredovisningar, tidigare praxisundersökningar samt intervjuat två framstående personer inom redovisningsområdet, närmare bestämt Lennart Eriksson som är docent i företagsekonomi samt Rolf Rundfelt som är ledamot i RR. Studien visar att koncernredovisningen har utvecklats mot en redovisning enligt rättvisande bild från den tidigare vedertagna försiktighetsprincipen. Faktorerna bakom utvecklingen anser Bentfors m.fl., (2004) vara internationalisering och harmonisering av koncernredovisningspraxis genom påverkan från EU, skapandet och utvecklingen av god redovisningssed liksom redovisningsselitens inställning till händelser inom koncernredovisningsområdet. De främsta konsekvenserna härav är att redovisning skall ske till verkligt värde av flertalet balansposter samt krav på att lämna fler upplysningar än tidigare. Undersökningen visar att alla standards inte påverkar alla bolag och alla standards påverkar bolag i olika stor utsträckning.

Tenselius & Thornell (2003) har i sin magisteruppsats undersökt hur övergången till IFRS kommer att gå till i små svenska börsnoterade bolag. Syftet är "att beskriva och förklara hur väl anpassade små svenska företag är och vilka eventuella problem de har i anpassningen till IFRS". Syftet är vidare att "skapa en beskrivande modell över hur företagens anpassningsprojekt bör utformas" (Tenselius & Thornell, 2003). Med små svenska bolag avser författarna bolag med en omsättning som understiger 200 miljoner kronor. Studien har genomförts genom intervjuer med ekonomichefer eller redovisningsansvariga på elva bolag. Studien visar att små svenska börsnoterade bolag var tämligen dåligt medvetna om och anpassade till övergången när studien genomfördes våren 2003. Tenselius och Thornell (2003) påpekar att bolagens utformning spelar roll för hur väl bolagen antas lyckas med redovisningen. Den skapade modellen beskriver

Error! Style not defined.

hur projektet för övergången till IFRS kan se ut och antas vara till hjälp för bolagen vid anpassningen.

Andersson m.fl., (2004) har undersökt noterade företags arbete med konverteringen till redovisning enligt IFRS. Syftet med undersökningen är att ”redogöra för hur långt noterade företag har kommit med sitt arbete att konvertera till IFRS och att identifiera de standarder samt affärsmässiga konsekvenser som skapar störst omställningsproblem vid konverteringsarbetet”. Andersson m.fl. (2004) har med hjälp av en enkätundersökning, en genomgång av koncernredovisningar samt intervjuer med tre redovisningsspecialister och en revisor kommit fram till att IAS 39 Financial Instruments är den standard som medför eller kommer att medföra störst problem vid konverteringen till IFRS. Undersökningen pekar även på att IAS 19 Employee Benefits och IAS 22 (ersatt av IFRS 3 Business Combinations) (Axelman m.fl. 2005) kommer att medföra konverteringsbekymmer. Dock är det så att de undersökta företagen egentligen inte tror att det kommer att bli några större problem med själva konverteringen utan vad man framför är att konverteringen kommer att innebära en hel del merarbete för berörda bolag (Andersson m.fl., 2004).

4.7 Sammanfattning

IAS-förordningens standarder som skall tillämpas av alla noterade bolag inom EU, från och med 2005, vid upprättande av koncernredovisning ligger till grund för denna uppsats. Koncernredovisning skall upprättas enligt IFRS med tillägg av svenska regler i ÅRL. Tidigare har berörda svenska noterade bolag redovisat enligt RR: s rekommendationer. Vissa standarder skiljer sig markant från tidigare RR medan andra standarder redan kan sägas vara i bruk eftersom de överensstämmer med RR: s tidigare rekommendationer. Författarna har redogjort för de rent redovisningstekniska skillnader som finns mellan IFRS och tidigare RR. Om och hur dessa skillnader påverkar olika kategorier av bolag skall uppsatsens undersökning svara på.

Inför övergången till redovisning enligt IFRS noterades olika förväntade konsekvenser av det nya sättet att redovisa. Författarna redogör för vilka de förväntade konsekvenserna är. Genom uppsatsens undersökning vill författarna kontrollera om de förväntade konsekvenserna faktiskt blev verklighet och i så fall i vilken grad.

Författarna redogör för tidigare studier relevanta för uppsatsens ämne. Resultatet av uppsatsens undersökning skall relateras till dessa studier då det är intressant att se om tidigare uppnådda resultat kan jämföras med nuvarande.

5 Resultatredovisning

I detta kapitel presenteras resultaten av empiriinsamlingen. Svaren från telefonintervjuerna presenteras tillsammans med information erhållen från respektive bolags årsredovisning och finansiella rapporter. Under rubriken "allmänt" presenteras intressanta tankar och åsikter kring införandet av IFRS som inte har direkt koppling till uppsatsens syfte men som ändå känns viktigt att inkludera.

5.1 Läkemedelsbranschen

5.1.1 Vilka skillnader innebär redovisning enligt IFRS jämfört med tidigare sätt att redovisa?

Bolag	Omsättning	Standard	Kommentar
Biacore	495 MSEK	IAS 16	Property, plant and equipment. Byggnadernas bokförda värde räknas om med tillämpning av komponentavskrivning vilket ökar balansomslutningen (Biacore, 2005). Bolaget väljer att inte värdera till verkligt värde. Bolaget har inte funderat på att marknadsvärdera fastigheten eftersom det är i den som verksamheten utförs och det inte handlar om en förvaltningsfastighet (Telefonintervju, 2005-04-18).
		IAS 19	Employee Benefits. Standarden upplevs lite mastig men bolaget har redan anpassat sig sedan tidigare genom RR 29 (Telefonintervju, 2005-04-18).
		IAS 39	Financial instruments. Bolaget väljer att räkna om eftersom det är hyggligt hanterbart och inte speciellt besvärligt. Bolaget framhåller att man ändå måste ta fram information och göra beräkningar för att uppfylla informationskravet (Telefonintervju, 2005-04-18). Omräkningen ger en positiv påverkan på balansräkningen (+ 1,2 miljoner) (Biacore, 2005).
		IFRS 3	Business Combinations. Avskrivning av goodwill skall återföras vilket påverkar resultaträkningen positivt (3,9 miljoner) (Biacore, 2005).
		IFRS 2	Share-based payments. Värdering av personaloptioner till verkligt värde påverkar på så vis att bundet eget kapital och rörelsekostnaden ökar (Biacore, 2005).

Error! Style not defined.

Gambro	13 000 MSEK	IFRS 2	Share-based payments. Balansräkningen påverkas positivt genom att omslutningen ökar (justering direkt mot eget kapital 122 MSEK) (Gambro, 2005).
		IAS 39	Financial instruments. Bolaget väntar sig en ökad resultatvolatilitet på grund av att samtliga derivat kommer att marknadsvärderas löpande (Gambro, 2005).
		IAS 39, IFRS 2	Financial instruments, Share-based payments eller en kombination av de två har störst påverkan på resultatet. Bolaget skall även i fortsättningen säkra <u>interna</u> flöden trots att reglerna i IFRS säger tvärt om. Bolaget har säkrat interna flöden i tio år och kommer att fortsätta att göra så vilket kommer att innebära slag i resultatet (Telefonintervju, 2005-04-08).
		IFRS 3	Business Combinations. Avskrivning av goodwill återförs med 788 MSEK vilket påverkar resultatet positivt (Gambro, 2005). Återföringen påverkar även balansräkningen då återförda avskrivningar ökar tillgångarna (Telefonintervju, 2005-04-08).
		IAS 38	Intangible Assets. Bolaget har aktiverat 25 MSEK avseende utvecklingskostnader vilket ökar balansomslutningen (Gambro, 2005)
		IAS 17	Leases. Gjord omklassificering av leasingavtal ger en resultatpåverkan med -1 MSEK. Öppningsbalansräkningen påverkas genom att materiella anläggningstillgångar ökar med 128 MSEK och finansiella leasingskulder ökar med 155 MSEK (Gambro, 2005).
		IFRS 5	Non-current Assets held for sale and discontinued operations. Denna standard ger störst påverkan på koncernen just nu eftersom halva koncernen försvinner genom avyttring av kliniker i USA. Dock är detta en temporär påverkan (Telefonintervju, 2005-04-08). Omsättningen minskar från 26 000 MSEK till 13 000 MSEK om man beaktar planerad avyttring verksamhet i USA (Gambro, 2005).
Active Biotech	70 MSEK	IAS 17	Leases. Ett sale-and-leaseback avtal avseende den fastighet i vilken verksamheten bedrivs klassas om till ett finansiellt leasingavtal. Detta innebär att tillgångarna i balansräkningen ökar samtidigt som förpliktelsen gentemot leasegivare kommer att redovisas som skuld (Active Biotech, 2005).
		IFRS 2	Share-based payments. Personaloptionsprogram kommer att redovisas enligt standarden. Detta ger en ökning av eget kapital. Det innebär även en negativ påverkan på resultatet med 1,6 MSEK (Active Biotech, 2005).

5.1.2 Vilka eventuella kostnader medför införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?

Biacore

Enligt Biacore Årsredovisning 2004 (Biacore, 2005) har bolaget lagt 300 000 SEK i direkta kostnader till revisorerna för deras hjälp att svara på frågor samt vid upprättande av en accounting manual i samband med införandet av IFRS. I de 300 000 ingår även revisors hjälp med utbildning av intervjupersonen (Telefonintervju, 2005-04-18).

Bolagets revisorer har flaggat för att granskningen av själva övergången kommer att innebära merkostnader. Kostnader för aktuariella beräkningar för att räkna fram pensionsskulden beräknas blir 60-80 tusen kronor per år. Bolaget har inte behövt skaffa något nytt ekonomisystem (Telefonintervju, 2005-04-18).

Gambro

Revisorsarvoden har ökat. Gambro ingick ett nytt mandat med revisionsbyrån 2003 och där ökade revisionsarvodet ordentligt, till viss del på grund av IFRS. Gambro har inte infört nytt ekonomisystem men har ändrat befintligt system något men inte enbart till följd av IFRS (Telefonintervju, 2005-04-08).

Active Biotech

Revisionsarvoden kommer att öka, det säger sig nästan självt. Vi använder våra revisorer väldigt mycket, vi stämmer av i stort sett allting med dem när det gäller de här bitarna. Övergången har inte inneburit några andra kostnader direkt förutom utbildningskostnader, vi har väldigt liten ekonomiavdelning, bara två personer. Vi tar hjälp av revisorn när det behövs (Telefonintervju, 2004-04-13).

5.1.3 Vilka eventuella organisatoriska konsekvenser får införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen.

Biacore

IAS 19 Employee Benefits kräver mycket upplysningar och skapar merarbete för bolaget. Den övriga notapparaten anser man inte ha skapat merarbete än så länge. Eventuellt kommer notapparaten att märkas mer vid nästa årsredovisning. Övergången har inte och kommer inte att leda till nyanställningar (Telefonintervju, 2005-04-18).

Övergången till IFRS började förberedas under vårvintern 2004. Intervjupersonen har fått extern utbildningshjälp av revisorerna samt en tvådagars kurs i Stockholm. Inga andra utbildningsinsatser har krävts eftersom majoriteten av anpassningen till de nya reglerna sker på koncernnivå och då är det intervjupersonen som hanterar frågorna. Internt har intervjupersonen utbildat delar av styrelsen – audit committee. (Telefonintervju, 2005-04-18).

Gambro

Fler upplysningar leder givetvis till merarbete men det märks nog först vid årsbokslutet. Själva övergången kräver mer och IFRS kräver mer. Övriga standarder vet vi inte ännu. Men upplysningarna skall lämnas på ett annat sätt.

Error! Style not defined.

Nyanställning är det inte frågan om direkt, möjligtvis på marginalen. Koncernen har 20 000 anställda. Men visst blir det mer jobb (Telefonintervju, 2005-04-08).

En grupp redovisningschefer har varit på externa kurser och diskuterar frågorna tillsammans med specialister på revisionsbyrån. Vid speciella frågor har revisionsbyrån kontaktats. Specialistgruppen har haft utbildning med dotterbolagen. Eftersom svenska regler är relativt anpassade redan så berörs de flesta bolagen inte speciellt mycket (Telefonintervju, 2005-04-08).

Initialt kommer det en puckel med mer information till revisorn, merarbete, och Årsredovisningen för 2005 kommer att kräva mer men framöver blir det nog inte så mycket mer (Telefonintervju, 2005-04-08).

Active Biotech

Initialt är det klart att det blir merarbete för de upplysningar som skall lämnas. Inte i jättestor utsträckning. Intervjupersonen tycker att de senaste 2-4 åren så har det ökat ganska markant med upplysningar i de finansiella rapporterna. Inget som är helt nytt. Naturlig övergång (Telefonintervju, 2005-04-13).

Företaget kommer inte att nyanställning på grund av IFRS. Det finns inte heller något behov av nytt ekonomisystem (Telefonintervju, 2005-04-13).

Inför övergången har bolaget genomfört både intern och extern utbildning. Bolaget har tagit hjälp av extern expertis. Mycket hjälp från revisorerna, egentligen bara revisorerna som är extern expertis (Telefonintervju, 2005-04-13).

5.1.4 Allmänt

Biacore

Inför övergången till IFRS tyckte intervjupersonen att det var jättemycket och besvärligt. Nu tycker han att det går bra, det är stora förändringar på ett antal områden men inte ohanterligt. Den löpande arbetsbelastningen blir inte markant högre. Det är inte något större fokus på frågan inom bolaget. Övergången har en förhållandevis liten påverkan på resultatet (Telefonintervju, 2005-04-18).

Biacore anser att syftet och tanken med IFRS är vällovligt men kanske inte går att uppfylla. Det är bra med jämförbarhet men frågan är om det verkligen blir så. Eftersom värdering till verkligt värde är just en bedömning så anser intervjupersonen inte att det kommer att ge jämförbara siffror. Hur det än är så finns det "gummiparagrafer" där det finns möjligheter för den som vill skoja till det att "stretcha" (Telefonintervju, 2005-04-18).

Gambro

Övergången till IFRS blev ett lite större steg än vad intervjupersonen tänkt sig men mycket beror på försäljningen av den amerikanska kliniken och därmed IFRS 5 Non-current Assets held for sale and Discontinued Operations. Annars en naturlig övergång. Intervjupersonen uppfattar IFRS som spännande eftersom vederbörande tycker om redovisning. Annars är uppfattningen beroende på vilken position du har i bolaget. De som gör jobbet tycker nog att det är negativt

Error! Style not defined.

för det drar mycket energi. För bolagets internbank är det stökigt och där har lagts mycket tid på övergången (Telefonintervju, 2004-04-08).

Ett problem är att regelverket inte är definitivt. Har kommit ändringar dec. 2003, mars 2004, maj 2004, dec 2004, feb 2005. Man kan ju inte ha ett regelverk som rör på sig varje dag. Det är det största problemet. I finanskretsar har hela systemet ganska lågt förtroende (Telefonintervju, 2005-04-08).

Intervjupersonen anser att det största problemet med IFRS är att man tar bort goodwillavskrivningarna. Intervjupersonen är helt övertygad om att man om 10 år är tillbaka till att skriva av dem igen. Vad gäller syftet med IFRS så kommer det att bli bättre.

Active Biotech

IFRS uppfattas av intervjupersonen som en naturlig utveckling av hela tanken med jämförande etc. Intervjupersonen hoppas att syftet med IFRS kommer att uppfyllas. I Sverige har vi RR sedan tidigare, vi ligger väl till, sedan är väl frågan om det kommer att se likadant ut i resten av Europa. Det är väl där man kan fråga sig om alla länder gör likadant. Värdering till verkligt värde, har inga direkta synpunkter, bolaget har inga sådana tillgångar (Telefonintervju, 2005-04-13).

5.2 Skogsindustri

5.2.1 Vilka skillnader innebär redovisning enligt IFRS jämfört med tidigare sätt att redovisa?

Bolag	Omsättning	Standard	Kommentar
CF Berg & Co	285 MSEK		Har brutet räkenskapsår
		IAS 41	Agriculture. Växande skog skall redovisas till sitt verkliga värde vilket innebär en väsentlig förändring (CF Berg & Co, 2005). Bolaget vill idag inte offentliggöra exakt hur stor påverkan blir i balansräkningen. IAS 41 är den standard som kommer att ha störst påverkan resultatmässigt (Telefonintervju, 2005-04-15).
		IAS 39	Financial instruments. Bolagets valutasäkringar kommer att få viss effekt på resultat- och balansräkning (CF Berg & Co, 2005).
		IAS 19	Employee Benefits. Eventuell påverkan framåt i tiden.
SCA	90 000 MSEK	IAS 41	Agriculture. Standarden påverkar bolagets resultat med + 9 000 MSEK då skogen omvärderas till verkligt värde (SCA Årsredovisning 2004, 2005).
		IAS 19	Employee Benefits. Bolaget valde att nollställa förlusten och skall härnäst redovisa aktuariella vinster eller förluster direkt mot Eget

Error! Style not defined.

			kapital. Nettoskulden kommer att öka med 4 miljarder svenska kronor (Telefonintervju, 2005-04-11).
		IFRS 3	Business Combinations. Resultatet ändras drastiskt då avskrivningar av goodwill inte längre är tillåtna (Telefonintervju, 2005-04-11).
Holmen	15 653 MSEK	IAS 19	Employee Benefits. Nettoskulden (skillnaden mellan pensionstillgångar och gjorda åtaganden i förmånsbaserade pensionsplaner) bedöms minska med 65 MSEK. Eget kapital ökar med 47 MSEK efter avdrag för uppskjuten skatt (Holmen, 2005).
		IAS 39	Financial instruments. Standarden tillämpas från och med 2005. Omklassificeringar av vissa finansiella instrument beräknas öka den finansiella nettoskulden med 60 MSEK. Eget kapital ökar med 30 MSEK (Holmen, 2005).
		IAS 41	Agriculture. Omvärdering av växande skog till verkligt värde gör att tillgången ökar i värde med 2 500 MSEK. Uppskjutna skatteskulden avseende skogstillgångarna ökar med 700 MSEK och eget kapital ökar med 1 800 MSEK. Rörelseresultatet påverkas positivt med 70 MSEK (Holmen, 2005).
		IFRS 3	Business Combinations. Avskrivningar av goodwill med 32 MSEK kommer att återföras. Resultatet påverkas positivt (Holmen, 2005).

5.2.2 Vilka eventuella kostnader medför införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?

CF Berg & Co

På sikt kommer revisionsarvoden att öka. Övriga kostnader, intervjupersonen säger att man inte kommit in i processen riktigt än, de tittar skarpt just nu. Utbildningskostnader eventuellt. Men de är en liten organisation vilket ger små kostnader. Bolaget driver projekt med revisionsfirman vilket kostar en del (Telefonintervju, 2005-04-15).

SCA

Revisionsarvoden är en kostnad som har ökat, dels beroende på IFRS och dels beroende på vad som hänt i USA och bolagskoder. Granskning av övergångsbalanserna av revisorer är något som inte kostade förr men som numera kommer att kosta pengar. Likaså har utbildning i samband med IFRS kostat. SCA har förmodligen lagt många miljoner kring införandet. Dock har bolaget inte behövt investera i något nytt ekonomisystem (Telefonintervju, 2005-04-11).

Holmen

Error! Style not defined.

Revisionsarvoden kommer nog att öka framåt. I dagsläget är det dock mest konsultationskostnader som ökat. I övrigt är det utbildningskostnader som tillkommit i samband med övergången till IFRS. Företaget har inte behövt investera i nytt ekonomisystem (Mailintervju, 2005-04-25).

5.2.3 Vilka eventuella organisatoriska konsekvenser får införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen.

CF Berg & Co

Intervjupersonen kan inte svara på om IFRS kommer att leda till mer information till revisorn. Men ju mer detaljerade reglerna blir så ju mer information – kanske inte kan relateras direkt till revisorns arbete men förmodligen framåt. Bolaget driver ett gemensamt projekt med revisionsfirman i det förberedande arbetet (Telefonintervju, 2005-04-15).

SCA

Det är sannolikt att införandet har inneburit merarbete för bolaget. I vilken omfattning vet bolaget inte ännu. Alla dotterbolag som måste förse koncernen med information är något som innebär merarbete för dem. Likaså kommer det sannolikt att bli mer informationslämning till revisorn liksom merarbete i form av den utökade notapparaten. Det blir inte mindre information kring poster utan snarare mer. Såväl skogsredovisningen som redovisning av finansiella instrument kräver mycket upplysningar (Telefonintervju, 2005-04-11). Att gå från avskrivningar till värdering till verkligt värde kommer att kräva merarbete, till exempel i form av årlig värdering av skogstillgångarna liksom årliga impairment tests som skall utföras på goodwill (SCA Investment Report 1, 2005). I dagsläget finns inga planer på att nyanställa som följd av IFRS, men det är svårt att veta i framtiden (Telefonintervju, 2005-04-11).

SCA började förbereda sig för övergången 2002 och har enbart tagit hjälp av revisionsbyrån. Hösten 2004 startade bolaget ett "training program" med syfte att utbilda affärsgrupperna. Detta har visat att alla tidigare inte följde den manual som gällde så IFRS var ett ypperligt tillfälle att utbilda personal och gå igenom vad som gäller (Telefonintervju, 2005-04-11).

Inom SCA anses införandet av de nya redovisningsstandarderna inte vara ett särskilt stort steg eftersom bolaget tidigt började förbereda sig. Bolaget konstaterade på ett tidigt stadium att problematiken kring övergången var uppförstorad. Dock konstateras att övergången kan uppfattas olika och då främst från land till land. Sverige har haft RR som har översatt IAS-reglerna och därmed behöver övergången inte bli lika dramatisk (Telefonintervju, 2005-04-11).

Holmen

På frågan om införandet av redovisning enligt IFRS har medfört ökad arbetsbelastning svarar intervjupersonen och säger att IAS 39 Financial Instruments och IAS 41 Agriculture har krävt mycket jobb. Holmen har dock inte behövt göra så stora anpassningar till det nya regelverket eftersom man redan sedan tidigare redovisar enligt RR. Det mesta arbetet har varit att systematiskt gå igenom regelverket och tolka innebörden. Bolaget har inte behövt nyanställa personal på grund av de nya reglerna (Mailintervju, 2005-04-25).

Error! Style not defined.

Under förberedelsearbetet har revisorn konsulterats för hjälp med tolkning av regelverket. Dessutom har viss revision krävts. Revisorn har dessutom bistått med viss utbildning (Mailintervju, 2005-04-25).

5.2.4 Allmänt

CF Berg & Co

Övergången kändes som att det var större tidigare i processen än vad det känns nu, men vi har förvärvat ett bolag, vi blir dubbelt så stora, påverkar förmodligen. Eftersom bolaget är så litet så påverkar inte den positiva biten med IFRS bolaget direkt. Syftet med IFRS påverkar inte bolaget, exempelvis gynnas inte kapitalanskaffning etc. Generellt sett är övergången till IFRS en tyngre börda (Telefonintervju, 2005-04-15).

Bolaget anser att harmonisering förenklar då redovisningen blir likartad och det blir lättare att förstå och jämföra. Dock påverkar inte IFRS bolaget direkt. Det kommer att ta tid att få en fungerande hantering av värdering till verkligt värde. IFRS innebär svåra frågor, men det lär ju inte bli sämre än idag. För vissa företag kommer det ju att bli väsentliga skillnader mot tidigare sätt att redovisa. Det kommer att bli stora rörelser i resultat och nyckeltal förändras väsentligt för andra bolag men kanske inte för oss (Telefonintervju, 2005-04-15).

SCA

Att kunna hänvisa till en internationell standard för alla bolagen i koncernen blir enklare än att försöka förklara svenska rekommendationer och förståelsen bör öka. Om IFRS uppfyller sitt syfte återstår att se. Det finns stort utrymme för bedömning som ligger bakom värdering till verkligt värde och bolag kan komma fram till så olika värden. Det är inte en självklarhet att regelverket skapar likformighet mellan bolagen – det skall bli spännande att se (Telefonintervju, 2005-04-11).

Holmen

Övergången uppfattas av intervjupersonen som en börda mer än något annat. Tveksamhet finns om all information kommer att leda till något bättre. Framtida utveckling av praxis avvaktas. Intervjupersonen är tveksam till att redovisning enligt IFRS kommer att uppfylla sitt syfte och är också tveksam till att värdering till verkligt värde kommer att ge jämförbara siffror mellan olika företag (Mailintervju, 2005-04-25).

5.3 Livsmedels- och tobaksbranschen

5.3.1 Vilka skillnader innebär redovisning enligt IFRS gentemot tidigare sätt att redovisa?

Bolag	Omsättning Standard	Kommentar
--------------	----------------------------	------------------

Error! Style not defined.

Axfood	33 826 MSEK	IFRS 3	Business Combinations. Eftersom avskrivning av goodwill inte längre är tillåtet, ökar koncernens resultat med 135 MSEK (Axfood Bokslutskommuniké, 2005). IFRS 3 är den standard som har störst inverkan på resultaträkningen (Telefonintervju, 2005-04-20).
		IAS 17	Leases. Påverkar koncernens balansomslutning positivt med 46 MSEK genom att ett tidigare operationellt leasingavtal på en fastighet nu klassas som ett finansiellt avtal istället. Ett finansiellt leasingavtal skall aktiveras och Axfood värderar det till dess nuvärde minskat med avdrag för ackumulerade avskrivningar (Axfood Bokslutskommuniké, 2005).
		IAS 27	Consolidated and Separate Financial Statements. Enligt standarden skall minoritetsintresset redovisas som en del av eget kapital och effekten blir då en ökning av Eget kapital på 122 MSEK. Därmed görs inte längre några avdrag i resultaträkningen vilket leder till att 2004 års resultat ökar med 4 MSEK (Axfood Bokslutskommuniké, 2005).
Cloetta Fazer	3 024 MSEK	IFRS 3, IAS 38	Business Combinations och Intangible Assets. Båda standarderna förbjuder avskrivning av goodwill respektive immateriella tillgångar varvid den sistnämnda standarden rör förvärvade varumärken i Cloetta Fazers fall. Effekten blir ett ökat resultat med 17 MSEK (Cloetta Fazer, 2005).
		IAS 39	Financial Instruments. Samtliga finansiella instrument skall värderas till verkligt värde. Dock tillämpar bolaget undantaget till retroaktiv tillämpning i enlighet med IFRS 1 First Time Adoption och kommer att värdera till verkligt värde först från och med 2005 (Cloetta Fazer, 2005). Under intervjun med bolaget (2005-04-13) framkom att bolaget inte kommer att tillämpa reglerna om säkringsredovisning enligt IAS 39 utan bolaget kommer att resultatföra beloppen istället. Då beloppen inte anses särskilt stora bör de heller inte få någon avgörande betydelse för eventuella resultatsvängningar.
Swedish Match	13 000 MSEK	IAS 41	Agriculture. Växande gröda skall värderas till verkligt värde. Swedish Match äger skog och tobaksplantor som numera skall marknadsvärderas. Balansomslutningen ökar med 22 MSEK (Swedish Match, 2005).
		IFRS 3	Business Combinations. Goodwill får inte skrivas av vilket ökar resultatet med 175 MSEK och balansomslutningen med 167 MSEK (Swedish Match 2004).
		IAS 39, IFRS 2	Financial instruments och Share-based payments. Standarderna införs från och med 2005 och kommer att påverka balans- och resultaträkning (Swedish Match, 2005).

5.3.2 Vilka eventuella kostnader medför införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?

Axfood

En kostnad som har ökat i samband med IFRS är revisionsarvoden i Axfoods fall. Bolaget hade en genomgång med sina revisorer 2004 angående arvoden där det flaggades för ökade arvoden i samband med införandet av de internationella redovisningsstandarderna. Dock anses ökningen inte vara särskilt stor. En annan kostnad som har uppstått i och med IFRS är konsultkostnader eftersom bolaget har tagit hjälp av redovisningsspecialister vid utbildning kring de nya reglerna. Likaså har tid för inläring samt skapande av rapporter kostat bolaget, men detta anses dock vara marginellt. Något nytt ekonomisystem som följt av IFRS har bolaget inte behövt införskaffa (Telefonintervju, 2005-04-20).

Cloetta Fazer

Kostnader som har uppstått i samband med IFRS för Cloetta Fazer är ökade revisionsarvoden både i form av insatser och pris. Eget arbete är också en kostnad men det har inte inneburit några dramatiska ökningarna (Telefonintervju, 2005-04-13).

Swedish Match

Bolaget har haft ökade konsultkostnader i samband med övergången. Bolaget har anlitat konsulter vid utbildning av personal inom koncernen liksom vid marknadsvärdering av skogen. Likaså har personalen gått på externa kurser som skapat extra kostnader som följt. Övertidskostnader kan också identifieras vid övergången. Något nytt ekonomisystem har bolaget inte behövt investera i. Bolaget har inte märkt av ökade revisionsarvoden som följt av IFRS men antar att det så kommer att bli (Telefonintervju, 2005-04-22).

5.3.3 Vilka eventuella organisatoriska konsekvenser får införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?

Axfood

Eventuellt merarbete som följt av IFRS anses inte vara av stor omfattning. Antalet upplysningar till poster anses inte ha ökat speciellt – rekommendationerna från RR som bolaget tidigare tillämpade bygger på IFRS och har inte ändrats avsevärt. Samtidigt påpekar bolaget att eventuellt merarbete förmodligen märks först vid upprättande av årsredovisningen för 2005. Någon ökad arbetsbelastning med tiden beroende på IFRS ser inte bolaget men vid själva övergången märktes det av. Någon nyanställning som följt av IFRS har bolaget inte behövt göra eller planerar att göra. Inte heller känner bolaget av ökade krav på från revisorn

Error! Style not defined.

gällande informationsinsamling. Möjligtvis kommer det att märkas av och då i form av information kring årliga impairment tests (Telefonintervju, 2005-04-20).

Förberedelsearbetet startade 2003 där bolaget tillsatte en projektgrupp med olika folk inom koncernen som skulle gå internutbildning med hjälp av redovisningsspecialister. Därefter utbildade projektgruppen övriga berörda. Likaså fick projektgruppen utbildning i form av en generell kurs kring IFRS och en kurs angående just IAS 39 Financial Instruments som anordnades av KPMG (Telefonintervju, 2005-04-20).

Cloetta Fazer

Cloetta Fazer började förbereda för övergången 2003 genom att gå på olika seminarier och prenumerera på information från IASB samt att analysera vilka effekter det skulle innebära för just Cloetta Fazer. Som hjälp vid övergången och framöver har varit och är expertishjälp i form av redovisningsexperter från bolagets revisionsbyrå. Experterna har fungerat som bollplank (Telefonintervju, 2005-04-13).

För Cloetta Fazers del innebär IFRS merarbete. Hela regelverket är ett merarbete då det ständigt sker förändringar. Likaså kräver revisorn mer information än tidigare, till exempel i form av underlag för de årliga impairment tests som skall utföras på goodwill. De skall granskas av revisorn. Merarbetet har dock inte lett till några nyanställningar (Telefonintervju, 2005-04-13).

Swedish Match

Bolaget har känt av ökad arbetsbelastning i samband med övergången då jämförelsesiffror har tagits fram för 2004. Värdering av skogen har även det tagit en hel del tid i anspråk. Bolaget tycker det är av stor vikt att förklara skillnader i redovisningen jämfört med tidigare och har lagt ner mycket möda på detta för att läsaren skall förstå alla effekterna. Dessutom krävs fler upplysningar till poster där mer skall beskrivas. Trots ökat arbetsbelastning har övergången inte lett till någon nyanställning.

Bolaget känner inte av att revisorn kräver mer information än tidigare (Telefonintervju, 2005-04-22).

5.3.4 Allmänt

Axfood

Inom bolaget uppfattas IFRS inte som någon stor händelse eftersom bolaget har marginella effekter av de nya redovisningsreglerna. Syftet med IFRS upplevs positivt och bolaget tror på en harmonisering inom redovisningen. Värderingen till verkligt värde uppfattas som positivt med jämförbarhet som syfte. Dock kan vissa informationskrav diskuteras. För Axfoods del anses övergången inte innebära några väsentliga skillnader gentemot tidigare sätt att redovisa (Telefonintervju, 2005-04-20).

Cloetta Fazer

Error! Style not defined.

Övergången till IFRS anses inte vara ett jättestort steg enligt Cloetta Fazer. Dock är det många nya regler att sätta sig in i och det är det som är den stora tröskeln. Likaså händer det saker hela tiden med IFRS, standarderna förändras och standarder skall tolkas. Redovisningen blir mer och mer betungande och komplex. Ändå är bolag i Sverige lyckligt lottade då RR: s rekommendationer funnits länge. Cloetta Fazer anser att det är svårt att uttala sig om ifall redovisningen har förbättrats i och med IFRS. Det positiva med regelverket är harmoniseringen. Alla länder inom EU har samma syn på redovisningen och samma värderingsregler och olika nationella regelverk slopas (Telefonintervju, 2005-04-13).

Värdering till verkligt värde anses av Cloetta Fazer vara ett problem då man måste ha en uppfattning om vad som händer i framtiden. Likaså anses slopandet av goodwillavskrivningar vara ett problem. Det som talar mot avskrivning är att om det går bra för ett bolag och produkterna utvecklas så ökar egentligen goodwill i värde istället för att minska som det gör genom avskrivningar. Det som talar för är avskrivning är opålitligheten med impairment tests. Bolagen måste årligen göra bedömningar och tolka det verkliga värdet (Telefonintervju, 2005-04-13).

Cloetta Fazer anser att övergången till IFRS är överdramatiserad, i likhet med millenniumskiftet. Men för större bolag med verksamhet över hela världen blir ju effekterna större (Telefonintervju, 2005-04-13).

Swedish Match

Vid själva övergången var det mycket att göra med att räkna om siffror och hur bolaget skulle gå tillväga för att på ett bra och logiskt sätt presentera siffror på hemsidan liksom i finansiella rapporter. IFRS upplevs dock som någonting positivt med jämförbarhet och harmonisering som syfte. Helst skulle bolaget dock vilja se ett regelverk som gäller för hela världen (Telefonintervju, 2005-04-22).

6 Analys

I detta avsnitt presenteras analysen av uppsatsens undersökning, relaterad till referensram och tidigare undersökningar.

6.1 Vilka standarder som påverkar

Tidigare studier visar att redovisning av ett flertal balansposter till verkligt värde är en av konsekvenserna av bland annat den harmonisering som sker av koncernredovisning internationellt (Bentfors m.fl., 2004). Även uppsatsens undersökning visar på samma resultat eftersom det tydligt framgår att det är IAS 39 Financial Instruments som påverkar största antalet företag. Inte mindre än sju intervjuade bolag angav att IAS 39 var bland de standarder där skillnaden mot tidigare sätt att redovisa enligt RR tydligast kommer att märkas. Skillnaden märks som en förväntad ökning av resultatvolatilitet på grund av att derivat kommer att marknadsvärderas löpande. Även valutasäkring kommer att få effekt på resultat- och balansräkning och omklassificering av vissa finansiella instrument kommer att påverka balansräkningen. Värdering till verkligt värde slår både på resultat och balans. Förväntningarna som föregick införandet av IFRS visar att en konsekvens av redovisning enligt IFRS på resultaträkningen är att resultatet förväntas fluktuera mer än tidigare på grund av marknadsvärderingen av ett flertal poster (Jansson m.fl., 2004). IAS 39 är en standard som ständigt omarbetas av IASB. Detta kan påverka bolagens resultat- och balansräkningar i lägre eller högre grad framgent.

IAS 41 Agriculture är ytterligare en standard som uppsatsens undersökning pekar på när det gäller värdering till verkligt värde. Fyra intervjuade bolag säger att standarden innebär påverkan på balansräkningen eftersom växande gröda skall värderas till verkligt värde. Tillgångarna ökar och eget kapital likaså. Rörelseresultatet påverkas också. Detta gäller för uppsatsens undersökning både växande skog i skogsbolagen och växande tobaksplantor i ett av livsmedels-/tobaksbolagen.

I debatten som föregick införandet av IFRS fanns förväntningar om att IAS 39 och IAS 41 var bland de standarder som skulle få störst påverkan på resultatet i tillämplande bolags koncernredovisningar (Jansson & Hurtig, 2005).

I förväntningarna innan införandet av IFRS talade man även i debatten om att IFRS 3 som inte längre tillåter avskrivning av goodwill är en standard som skulle få väsentlig påverkan på resultatet (Jansson & Hurtig, 2005). Även här visar uppsatsens undersökning på ett resultat som stämmer med tidigare förväntningar. Sju intervjuade bolag angav att IFRS 3 Business Combinations är en av de standarder som påverkar bolagen mest. Eftersom avskrivning av goodwill inte längre är tillåten påverkas balansräkningen genom att återförda avskrivningar ökar tillgångarna, och resultaträkningen genom att kostnaden för avskrivningen återförs vilket ger en positiv påverkan på resultatet. Noterbart är dock att påverkan på resultat- och balansräkningarna gäller första året men inte framåt i tiden.

Error! Style not defined.

IAS 19 Employee Benefits är ytterligare en standard som undersökningen visar har påverkan på bolagens koncernredovisning. Fem bolag angav att standarden påverkar genom att nettoskulden, skillnaden mellan pensionstillgångar och gjorda åtaganden i förmånsbaserade pensionsplaner, påverkar eget kapital och skuldnivån i balansräkningen. En oklarhet är dock varför bolagen anser att IAS 19 får så stor påverkan eftersom IAS 19 är införd sedan tidigare genom att bolagen redovisat enligt svensk rekommendation RR29.

Även IFRS 2 Share-based payments angavs av fyra bolag som en standard som påverkar redovisningen. Värdering av personaloptioner till verkligt värde påverkar eget kapital i balansräkningen samt ökar rörelsekostnaderna i resultaträkningen vilket påverkar resultatet negativt. En anledning till att IFRS 2 påverkar bolagens redovisning är att standarden inte motsvaras av tidigare rekommendation vilket gör att skillnaden blir väsentlig.

Tre bolag angav i undersökningen att IAS 17 Leases påverkar redovisningen väsentligt. Omklassificering till finansiella leasingavtal påverkar öppningsbalansen genom att anläggningstillgångarna och leasingskulden ökar.

Tidigare undersökning visar att inte alla standards påverkar alla bolag och att olika standards påverkar olika bolag i olika utsträckning (Bentfors m.fl., 2004). Detta stämmer väl överens med uppsatsens undersökning eftersom inte alla bolag har ansett att samma standards påverkar. Fyra standards har nämnts i uppsatsens undersökning av enbart ett bolag respektive, som påverkande på redovisningen:

- IFRS 5 Non-current Assets held for sale and discontinued operations, endast ett bolag som håller på att sälja halva sin verksamhet. Temporär påverkan vid ett tillfälle.
- IAS 16 Property, plant and equipment, en byggnads bokförda värde räknas med tillämpning av komponentavskrivning. Ökar balansomslutningen för bolaget.
- IAS 27 Consolidated and separate financial statements, påverkar eget kapital i och med att minoritetsintressen skall redovisas som en del av det. Påverkar även resultatet eftersom inga avdrag görs i resultaträkningen.
- IAS 38 Intangible Assets, aktivering av utvecklingskostnader ökar balansomslutningen.

En standard som i debatten förväntas ha stor påverkan på resultat är IAS 40 Investment property (Jansson & Hurtig, 2005). Uppsatsens undersökning visar inte alls att så är fallet men det beror förmodligen på att bolag som innehar förvaltningsfastigheter inte ingick i urvalet för undersökningen.

6.1.1 Bransch och storlek

Uppsatsens undersökning visar på att IAS 39 Financial Instruments påverkar bolag oavsett branschtillhörighet. Även IFRS 3 Business Combinations är branschneutralt och påverkar bolag i alla undersökta branscher. Dock indikerar uppsatsens undersökning att bolagens storlek spelar en roll när det gäller IFRS 3. De två minsta bolagen, ett skogsbolag och ett läkemedelsbolag, nämner inte någon påverkan av IFRS 3 vid övergången till nya redovisningsregler. Detta beror

Error! Style not defined.

förmodligen på att bolagen inte har förvärvat bolag där ett goodwillvärde har uppstått.

IAS 41 Agriculture är en standard där branschtillhörighet betyder mycket. Ett bolag som har någon form av växande gröda, exempelvis skog och tobak, påverkas i högsta grad av standarden där en löpande värdering till verkligt värde påverkar resultat- och balansräkning. Värdering enligt IAS 41 innebär att bolagen resultatför en eventuell värdetillväxt av grödan. Ett positivt resultat innebär alltså att tillväxten varit större än avverkningen. Vad gäller IAS 41 så visar uppsatsens undersökning inte på något samband mellan ett bolags storlek och tillämpningen av IAS 41.

Uppsatsens undersökning visar på ett visst samband mellan bransch och tillämpning av IAS 19 Employee Benefits. Av de fem bolag som svarat att standarden påverkar är tre bolag skogsindustri, ett bolag läkemedelsindustri och ett livsmedels-/tobaksindustri. Varför samtliga tre skogsbolag svarat att standarden innebär skillnad jämfört med tidigare sätt att redovisa kan inte denna undersökning svara på. Dock finns inget som tyder på att bolagens storlek skulle spela någon roll eftersom de bolag som svarat är både små och stora.

IFRS 2 Share-based payments är en standard där branschtillhörighet spelar roll. Av fyra bolag som svarade att standarden påverkar är tre från läkemedelsbranschen. Ytterligare ett bolag, Swedish Match, svarade att standarden får betydelse men preciserade inte sitt svar ytterligare. Kanske är det så att man inom läkemedelsbranschen mer arbetar med personaloptioner och aktierelaterade ersättningar till personalen än vad andra branscher gör. Det finns ingen indikation i uppsatsens undersökning som pekar på att bolagets storlek har betydelse.

6.2 Vilka kostnader som övergången medför

Uppsatsens undersökning pekar på att revisionsarvoden har ökat eller kommer att öka i och med införandet av de internationella redovisningsstandarderna. Detta säger samtliga bolag i intervjuerna. Även i förväntningarna inför övergången till IFRS talade man om ökade revisionsarvoden (FAR Förlag AB, 2005b). För vissa bolag flaggades det redan innan övergången för ökade revisionsarvoden som följd av införandet medan andra bolag räknar med att det så kommer att bli. Såväl ökade timkostnader som nerlagd tid av revisorerna är anledningen. Ett tydligt exempel som nämns på en kostnad som tillkommer i samband med införandet är att revisorerna numera skall granska övergångsbalanserna vilket kommer att kosta bolagen pengar. Revisorerna har även hjälpt bolagen i form av rådgivning, upprättande av accounting manuals, utbildning och vid marknadsvärdering av skogen vilket har kostat stora summor i vissa fall. En del bolag har även anlitat konsulter som nödvändigtvis inte måste komma från bolagets revisionsbyrå men som också har varit en kostnad i sammanhanget.

I debatten som pågick innan övergången till IFRS så talade man om att berörda bolag måste satsa på intern redovisningsutbildning av personal (Jansson & Hurtig, 2005). Uppsatsens undersökning visar att utbildning är en av de största kostnader som följer av införandet. Vissa bolag har varit på externa kurser, vissa har enbart

tagit hjälp av sin revisionsbyrå medan andra har använt sig av båda metoderna. Likaså har egen tid varit en kostnad vid införandet. Tid för inläring av standarderna och skapande av rapporter som skall utföras på ett annorlunda sätt har varit de främsta anledningarna bakom ökade kostnader för egen tid. Vissa bolag har övertid att betala ut till anställda som följd av IFRS.

6.2.1 Bransch och storlek

Att övergången till IFRS har inneburit ökade kostnader för samtliga bolag kan konstateras. Omfattningen har dock varierat från bolag till bolag och också från bransch till bransch. Såväl tobaks- som skogsbranschen har lagt ner mycket tid på utbildning samt pengar på experthjälp vid marknadsvärdering av växande gröda. Varken läkemedelsbolagen eller de två livsmedelsbolagen upplever att IFRS har krävt lika mycket tid eller pengar. Detta konstaterande stämmer överens med vad som antogs av författarna vid det gjorda urvalet. Såväl skogs- som tobaksbranschen förväntades påverkas i större utsträckning då marknadsvärdering av växande gröda skall utföras.

SCA, som är det största bolaget inom skogsbranschen i gjort urval, har lagt ner mycket tid och miljonsummor på övergången. Den främsta orsaken är just marknadsvärdering av skogen som har tagit tid och pengar i anspråk. Även Holmen, som befinner sig i miljardklassen inom skogsbranschen, har haft ökade konsultationskostnader vid övergången. Det minsta bolaget inom skogsbranschen, CF Berg & Co har inte kommit in i processen riktigt ännu och är osäkra på vilka kostnader övergången kommer att innebära. Detta beror på att bolaget tillämpar brutet räkenskapsår. Det största bolaget har lagt ner stora summor på övergången, det näst största bolaget har också lagt ner resurser men i mindre skala och det minsta bolaget vet ännu inte vilka kostnader om övergången kommer att medföra. Förberedelserna har varierat i omfattning.

Swedish Match som är i miljardklassen inom livsmedels- och tobaksbranschen och som äger skog och tobak har lagt ner mycket resurser och därmed pengar på övergången, främst på marknadsvärdering av växande gröda. Axfood är också i miljardklassen och har lagt ner resurser på övergången men inte i samma omfattning medan Cloetta Fazer inte kan se några dramatiska kostnadsökningar som följd av övergången. Här finns ett mönster gällande bolagsstorlek. Det största bolaget har lagt ner mest resurser på själva övergången medan det minsta bolaget inte anser sig ha några större kostnader som följd. Livsmedels- och tobaksbranschen skiljer sig dock åt från de andra branscherna vad gäller variation i inriktning på de tre bolagens verksamhet. Då Swedish Match äger skog och tobak påverkas bolaget i större utsträckning än de två livsmedelsbolagen eftersom marknadsvärdering av växande gröda har krävt mycket resurser men även innebär stora skillnader i balans- och resultaträkning.

Inom läkemedelsbranschen kan några tydliga skillnader i kostnader mellan bolagen inte urskiljas. Samtliga bolag har lagt ner resurser på utbildning, egen tid samt tagit extern hjälp av respektive revisionsbolag. Gambro, som är det största bolaget, har förmodligen lagt ner något mer tid som kostat pengar vid övergången. Dock är det inte kopplat till just bolagsstorlek, utan har att göra med att koncernen håller på att avveckla ett bolag i USA som har inneburit stort merarbete då IFRS 3 kräver mycket upplysningar.

I enlighet med de förväntade konsekvenserna av övergången till IFRS visar uppsatsens undersökning att övergången har kostat pengar för bolagen. Utbildning och revisionskostnader är de främsta kostnaderna. Övertid och konsultkostnader är också ekonomiska konsekvenser av införandet. Övergången har däremot inte lett till några kostnader i form av nya ekonomisystem eller nyanställning.

6.3 Vilka organisatoriska konsekvenser innebär övergången

Uppsatsens undersökning visar på att själva övergången till IFRS har inneburit merarbete för bolagen. Även förväntningarna inför övergången flaggade för merarbete som en konsekvens av IFRS (Jansson m.fl., 2004). Samtliga undersökta bolag anser att övergången har krävt merarbete i form av inläring, analys av vilka standards som påverkar det egna bolaget och i vilken grad. Vissa bolag anser att vissa standards kräver fler upplysningar jämfört med tidigare redovisning enligt RR medan andra bolag anser att krav på upplysningar inte har ökat väsentligt. Anledningen torde vara att bolagen påverkas i olika grad av antalet standards och därmed också omfattning av antalet upplysningar. Reglerna anses vara mer detaljerade än tidigare och upplysningar skall lämnas på ett annorlunda sätt.

Själva införandet anses av många bolag ha varit en puckel i form av merarbete då kravet på framräknande av jämförelsetal för 2004 finns samt inläring av standards. Eftersom regelverket har ändrats flera gånger har bolagen tvingats lära sig standards på nytt. Swedish Match har dessutom satsat mycket på att förklara skillnaderna för läsaren som den nya redovisningen innebär. Bolaget anser att det är viktigt att läsaren förstår effekterna och detta har då tagit tid i anspråk. Samtidigt poängterar många bolag att det säkert kommer att kännas av mer då årsredovisningen för 2005 skall göras.

I enlighet med förväntade konsekvenser (Jansson m.fl., 2004) visar uppsatsens undersökning att övergången har inneburit merarbete. Bolagen har, precis som förväntat, lagt resurser på analys kring standards samt utbildning av personal. Vad gäller merarbete på grund av utökade upplysningskrav går åsikterna mellan bolagen dock isär. Vissa anser att de förväntade konsekvenserna av merarbete som en följd av ökade upplysningskrav (Tenselius & Thornell, 2003) stämmer medan andra inte känner att upplysningskraven direkt har ökat. Detta torde bero på, precis som en tidigare studie av Bentfors m.fl., (2004) pekar på, att alla standards inte påverkar alla bolag och att de standards som påverkar kan göra det i olika utsträckning. Vad samtliga bolag dock är överens om är att själva övergången har inneburit merarbete. Att en konvertering till ett nytt sätt att redovisa innebär ökad arbetsbelastning torde vara relativt given. Det är många regler att sätta sig in i och ett nytt sätt att värdera många tillgångar. Undersökningen visar att övergången har krävt resurser av bolagen, vilket stämmer väl överens med resultatet av Andersson m.fl., (2004). Deras studie visar just att bolagen förväntade sig merarbete kring själva konverteringen före införandet.

Då IFRS innebär utökade krav på värdering till verkligt värde förväntades marknadsvärdering av poster före införandet skapa merarbete för berörda bolag (Jansson m.fl., 2004). Uppsatsens undersökning visar att främst IAS 39 Financial Instruments som kräver marknadsvärdering av samtliga finansiella instrument

Error! Style not defined.

samt IAS 41 Agriculture som kräver marknadsvärdering av växande gröda är de standarder som har skapat mest merarbete. Detta torde bero på att det är ett nytt sätt att värdera alla instrument och växande gröda på och där det ligger en bedömning bakom av respektive bolag. Detta har tagit tid att utföra och att lära sig. Resultatet av studien visar att merarbete i samband med marknadsvärdering stämmer väl överens med förväntade konsekvenser.

Någon organisatorisk konsekvens såsom nyanställning har IFRS inte medfört. Arbetsbelastningen har därmed inte varit så pass hög att mer folk har behövts. Inte heller har något bolag infört något nytt ekonomisystem som följd.

Om införandet har lett till fler upplysningar till revisorn är bolagen oeniga om. Vissa anser att till exempel de årliga impairment tests som måste utföras kommer att kräva mer information medan andra bolag redan använder sig av impairment tests och att det därmed inte kommer att bli någon skillnad.

När det gäller merarbete för revisorer i och med införandet är det troligt att de förväntade konsekvenserna stämmer, att övergången skapar merarbete för revisorerna (Halling, 2004b). Uppsatsens undersökning visar att många bolag har tagit hjälp av sin revisionsbyrå i förberedelsearbetet vilket innebär att berörd revisor måste bli specialist på de nya standarderna för att sedan kunna utbilda bolaget. Likaså måste revisorn granska mer information än tidigare, bland annat i form av övergångsbalanserna. Dock ligger detta utanför uppsatsens syfte och ska inte behandlas djupare.

6.3.1 Bransch och storlek

Omfattningen av merarbete skiljer sig åt mellan bolagen. Bolag som äger skog har lagt ner mycket tid och pengar på en rätt och riktig värdering av skogen vilket har krävt mer arbete än vad IFRS har gjort för de andra bolagen. Här kan en skillnad utläsas gällande verksamhetsområde. Vad gäller organisatoriska konsekvenser kan inget tydligt mönster kring just bolagsstorlek urskiljas. När det gäller organisatoriska konsekvenser handlar det snarare om verksamhetsområde och därmed olika påverkan av de internationella redovisningsstandarderna. Samtliga bolag måste lära sig standarderna, måste analysera vilka standards som påverkar det egna bolaget och sedan lämna de upplysningar som respektive standard kräver. Krav på att räkna fram jämförelsetal är också detsamma oavsett bransch eller storlek. Övergången kräver alltså merarbete oavsett bransch och storlek på bolag. Däremot skiljer sig omfattningen av merarbetet åt beroende på vilken verksamhet företaget bedriver.

6.4 Allmänt

Uppsatsens undersökning visar att IFRS upplevs olika av olika bolag. Ett par bolag upplever att övergången har varit en tung börda, medan resterande bolag anser att övergången inte har varit ett jättestort steg men håller med om att det har inneburit merarbete. Författarna menar att anledningen till detta beror på graden av påverkan av IFRS på respektive bolag. De bolag som äger växande gröda har haft mycket att göra vid övergången medan resterande bolag upplever en mer naturlig utveckling och en inte så stor förändring. Det som gör att det nya regelverket tycks ha förlorat lite av sitt förtroende är att det rör på sig hela tiden.

Error! Style not defined.

Standarderna ändras väldigt ofta och systemet är aldrig definitivt. Ett bolag säger att regelverket har ganska lågt förtroende i finansskretsar vilket författarna anser oroväckande. Finns inte tilltro till systemet torde det aldrig fungera som tänkt. En av intervjupersonerna är helt övertygad om att man om tio år är tillbaka till att skriva av goodwill igen. Detta tyder på att intervjupersonen är kritisk till denna del av det nya regelverket.

De flesta bolagen är dock positiva till införandet då de tror att IFRS kommer att skapa harmonisering i redovisningen samt skapa jämförbara siffror. Likafullt finns det de bolag som är tveksamma till om det verkligen blir så. En del bolag påpekar att problemet ligger i möjligheten att verkligen kunna jämföra siffror. Bakom marknadsvärdering av tillgångar ligger en bedömning gjord av respektive bolag vilka därmed kan komma fram till olika värden. En av intervjupersonerna påpekar att likformighet i redovisningen därmed inte är givet. Om syftet med IFRS, att skapa en ändamålsenlig, kostnadseffektiv och fungerande kapitalmarknad, är uppfyllt är bolagen oeniga om. Författarna anser att detta är en fråga som bättre går att besvara om ett par år då IFRS har tillämpats ett tag och det är lättare att utläsa om regelverket uppfyller sitt syfte och fungerar som planerat.

En förväntad konsekvens av införandet av IFRS var att IAS 32 Financial Instruments: Disclosure and Presentation skulle skapa väsentlig skillnad gentemot tidigare sätt att redovisa (Andersson m.fl., 2004 och Andersson & Thapper, 2004). Uppsatsens undersökning visar inte alls att så är fallet. Författarna anser att detta beror på att IAS 39 Financial Instruments uppfattas som "huvudstandarden" och IAS 32 som behandlar klassificering och upplysningar inte tillmäts samma betydelse. Förmodligen är det så att samliga bolag som sagt att de påverkas av IAS 39 även påverkas av IAS 32.

Om IFRS har inneburit väsentliga skillnader jämfört med tidigare sätt att redovisa beror på graden av påverkan av de nya standarderna på bolagen. Författarna kan tydligt se ett mönster där de bolag som har en liten påverkan av IFRS inte anser att det nya regelverket innebär väsentliga skillnader jämfört med tidigare sätt att redovisa. Dessa bolag anser att övergången har varit överdramatiserad. Däremot anser de bolag som påverkas mer av IFRS att det visst innebär väsentliga skillnader, vilket är relativt självklart.

Författarna tolkar bolagens uppfattning kring IFRS som kluven. Samtidigt som många bolag är kritiska till borttagning av goodwillavskrivningar och en del bolag även till marknadsvärdering, ser de flesta bolagen ändå hoppfullt och positivt på IFRS. Detta torde ha att göra med att bolag idag verkar på en alltmer internationell marknad. Det är därmed fördelaktigt att bolag inom EU redovisar enligt ett och samma regelverk och att nationell lagstiftning inte längre råder. Om syftet med det nya regelverket uppfylls återstår att se och det skall enligt författarna bli spännande att följa.

Error! Style not defined.

7 Slutsatser och diskussion

I detta avsnitt presenteras dragna slutsatser, en slutdiskussion samt förslag till fortsatta studier.

7.1 Slutsatser

Författarna presenterar dragna slutsatser av primärdatan i enlighet med de frågeställningar som ställdes upp i problemdiskussionen i kapitel 1.

7.1.1 Vilka skillnader innebär redovisning enligt IFRS gentemot tidigare sätt att redovisa enligt RR för bolag noterade på Stockholmsbörsen?

Värdering till verkligt värde och att avskrivning av goodwill inte är tillåtet är de mest väsentliga skillnaderna i redovisningen enligt IFRS gentemot tidigare sätt att redovisa. Värdering av finansiella instrument till verkligt värde är inte beroende av vilken bransch ett bolag tillhör. Däremot är värdering av växande gröda till verkligt värde i högsta grad påverkat av branschtillhörighet. Ett bolags storlek spelar ingen roll i sammanhanget.

Att goodwill inte längre får skrivas av är inte heller beroende av vilken bransch ett bolag tillhör. Däremot finns en koppling till ett bolags storlek.

Det finns ytterligare områden som innebär skillnad för ett bolag som redovisar enligt IFRS men där författarna inte anser att uppsatsens undersökning inte visar på några direkta samband eller intressanta likheter.

7.1.2 Vilka eventuella kostnader medför införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?

Utbildningskostnader och ökade revisionsarvodena är de främsta kostnader som övergången till IFRS har medfört. Ett bolags storlek och även dess branschtillhörighet spelar roll för kostnadernas storlek.

7.1.3 Vilka eventuella organisatoriska konsekvenser får införandet av IFRS för bolag noterade på Stockholmsbörsen?

Övergången till redovisning enligt IFRS har inneburit och innebär merarbete för berörda bolag. Trots uppkommet merarbete har övergången inte inneburit nyanställningar. Ett bolags verksamhetsområde mer än branschtillhörighet spelar roll för omfattningen av merarbetet. Bolagsstorlek spelar däremot ingen roll i sammanhanget.

7.2 Diskussion

Författarna är medvetna om att resultatet av uppsatsens undersökning inte kan generaliseras. Däremot anser författarna att undersökningen genomförts på ett

Error! Style not defined.

sådant sätt att resultatet är trovärdigt. Gjort urval av bolag och respondenternas dignitet utgör tillsammans grund för ett pålitligt resultat. Resultatet av uppsatsens undersökning visar att det är få standarder som i realiteten innebär väsentliga skillnader för berörda bolag. Författarna upplever att det nya regelverket som helhet inte upplevs särskilt betungande utan som ett relativt naturligt steg i redovisningens utveckling.

Ett ämne som inte faller inom ramen för uppsatsens tre frågeställningar men som ändå är mycket intressant är frågan om värdering till verkligt värde verkligen kan generera jämförbara siffror. Eftersom en bedömning ligger till grund för varje bolags värdering frågar sig författarna hur objektiva och jämförbara siffrorna verkligen kommer att bli. Författarna känner tveksamhet om värderingsregler kommer att tillämpas på liknande sätt i olika länder inom EU. Jämförbarhet mellan olika bolag och olika länder känner författarna kan inte garanteras eftersom länderna inom EU ligger i olika fas vad gäller redovisningens utveckling. Eftersom syftet med EU:s förordning är att uppnå harmonisering av redovisning för att främja den fria kapitalmarknaden är det viktigt att potentiella investerare och andra intressenter kan känna tilltro till att redovisning av poster sker enligt samma principer inom hela gemenskapen.

7.2.1 Förslag till vidare studier

- Undersöka om värdering till verkligt värde verkligen ger jämförbara siffror. Denna undersökning bör genomföras när IFRS använts några år. I och med att värdering till verkligt värde bygger på en bedömning hos respektive företag är det intressant att undersöka om hela idén med värdering till verkligt värde verkligen fungerar i praktiken.
- Undersöka om syftet bakom införandet av IFRS verkligen har uppfyllts. Även här bör undersökningen göras om några år. Eftersom syftet med införandet av IFRS är harmonisering och en fungerande kapitalmarknad är det intressant att titta på om redovisning enligt IFRS verkligen leder till detta.
- Genomföra en undersökning om andra länders tankar och åsikter om IFRS. Detta för att undersöka eventuella nivåskillnader mellan olika länders redovisning.

Referenslista

- Active Biotech Årsredovisning 2004. Hämtad 2005-04-13, från www.activebiotech.com
- Andersson, E. & Thapper, M. (2004). *IAS/IFRS - ett regelverk för alla?*. Magisteruppsats, Linköping: Linköpings Universitet.
- Andersson, M., Lawitz, H., Olsson, R., & Svensson, J. (2004). *De noterade bolagens konvertering till IAS/IFRS*. Kandidatuppsats, Lund: Lunds Universitet.
- Arbnor, I. & Bjerke, B. (1994). *Företagsekonomisk metodlära*. Lund: Studentlitteratur.
- Artsberg, K. (2003). *Redovisningsteori- policy och –praxis*. Malmö: Liber Ekonomi.
- Axelman, L., Phillips, D., & Wahlqvist, O. (2004). *IAS/IFRS 2005 En jämförelse mellan International Reporting Standards och Redovisningsrådets rekommendationer*. Hämtad 2005-02-24, från www.ey.com/se.
- Axfood Bokslutskommuniké 2004. Hämtad 2005-04-14, från www.axfood.se
- Bentfors, A., Karlsson, M., & Olofsson, A. (2004). *Utvecklingen av svensk koncernredovisningspraxis från 1992 och framåt*. Magisteruppsats, Linköping: Linköpings Universitet.
- Bernitz, U. & Kjellgren, A. (1999). *Europarättens grunder*. Stockholm: Norstedts juridik
- Biacore Årsredovisning 2004. Hämtad 2005-04-14, från www.biacore.se
- CF Berg & Co Årsredovisning 2003/2004. Hämtad 2005-04-07, från www.cfbergs.se
- Cloetta Fazer Årsredovisning 2004. Hämtad 2005-04-07, från www.cloettafazer.se
- Damer, P., & Freytag, P. V. (1995). *Företagsekonomisk undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur
- (EG) nr.1606/2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder.
- (EG) nr. 1725/2003 om antagande av vissa redovisningsstandarder i enlighet med Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 1606/2002.
- Eriksson, L.T., % Wiedersheim-Paul, F. (1999). *Att utreda forska och rapportera* (6: e uppl.). Malmö: Liber Ekonomi
- Ernst & Young Technical Department. (2004). *IFRS 1 Hur man upprättar en IFRS-redovisning första gången – övergångsreglerna*. Hämtad 2005-02-24, från www.ey.com/se. löptext

Referenslista

- FAR Förlag AB (2005a). *FAR: s samlingsvolym 2005 del I*. Stockholm: FAR Förlag AB
- FAR Förlag AB (2005b). *FAR: s samlingsvolym 2005 del II*. Stockholm: FAR Förlag AB
- Gambro AB, Information. Hämtad 2005-04-05, från www.gambro.se
- Halling, P. (2004a, november). Implementeringen av IFRS – en het fråga på finforum. *Balans*, 30, 12.
- Halling, P. (2004b, december). Revisionsarvodet - en het fråga. *Balans*, 30, 17-19.
- Holloway, I. (1997). *Basic Concepts for Qualitative Research*. Oxford: Blackwell Science Ltd.
- Holme, I. M., & Krohn Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund: Studentlitteratur
- Holmen Årsredovisning 2004. Hämtad 2005-04-14, från www.holmen.com
- IASB, (2004). International Financial Reporting Standards (IFRSs) including International Accounting Standards (IASs) and Interpretations as at 31 March 2004. London: IASCF Publications Department.
- IASB, (2005a). *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*. Hämtad 2005-03-08, från www.iasb.org/upload_files/documents/8_63_fw-sum.pdf,
- IASB, (2005b). *International Financial Reporting Interpretations Committee*. Hämtad 2005-03-08, från www.iasb.org/about/ifric.asp
- IASB, (2005c). *Structure*. Hämtad 2005-03-08, från www.iasb.org/about/structure.asp
- Jansson, T., Nilsson, J. & Rynell, T. (2004, augusti, september). Redovisning av företagsförvärv enligt IFRS innebär omfattande och väsentliga förändringar. *Balans*, 30, 28-33.
- Jansson, T. & Hurtig, M. (2005, mars). Få oväntade effekter vid övergången till IFRS. *Balans*, 31, sid. 36-38.
- Jönsson Lundmark, B. (2004, juni). Övergången till IFRS – EU vill också ha ett ord med i laget. *Balans*, 30, 40-43
- Pramhäll, C. & Wikerfelt, S. (2004, december). Nya redovisningsregler nästa år – vad gäller och varför. *Balans*, 30, 20-23.
- Proposition, 2004/05:24. *Internationell redovisning i svenska bolag*.
- Rundfelt, R. (2004, oktober). Telia Sonera – bästa eller sämsta årsredovisningen? *Balans*, 30, 12-13.
- SCA Årsredovisning 2004. Hämtad 2005-04-07, från www.sca.se

Referenslista

- SCA Investment Report 1. Hämtad 2005-04-07, från www.sca.se
- Silverman, D. (2000). *Doing Qualitative Research, a Practical Handbook*. London: SAGE Publications Ltd
- SOU 2003:71 *Internationell redovisning i svenska bolag*.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research*. United States of America: Sage Publications, Inc.
- Swedish Match Årsredovisning 2004. Hämtad 2005-04-18, från www.swedishmatch.se
- Tenselius, J. & Thornell, J. (2003). *IFRS 2005 – övergången till IFRS i små svenska börsnoterade bolag*. Magisteruppsats, Linköping: Linköpings Universitet.
- Årsredovisningslagen (1995:1554)

Bilaga 1

Jönköping 2005-04-07

Hej.

Vi är två studenter som går på Internationella Handelshögskolan i Jönköping. Vi skriver under vårterminen en magisteruppsats inom redovisning och revision.

Syftet med vår uppsats är att beskriva vilka skillnader redovisning enligt IFRS innebär jämfört med tidigare sätt att redovisa för bolag noterade på Stockholmsbörsen samt beskriva och förklara eventuella konsekvenser som det nya sättet att redovisa innebär.

De områden vi kommer att beröra under intervjun är följande:

- Vilka standarder som påverkar just ditt företag
- Hur har just dessa standarder påverkat
- Hur har övergången påverkat resultat och balansräkning
- Vilka eventuella merkostnader som övergången har gett upphov till
- Vilka utbildningsinsatser har krävts speciellt för införandet av IFRS
- Behovet av extern expertishjälp

För att nå bästa resultat med vår undersökning har vi valt att utföra telefonintervjuer med ett antal företag som redovisar enligt IFRS. Vi har tänkt namnge de utvalda företagen men inte det enskilda intervjuobjektet.

Vi uppskattar om du tar dig tid att läsa igenom och tänka över de områden vi kommer att beröra under intervjun.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Mari Bergström	Emelie Wetterholm
tel. 0380-125 65	tel. 036-12 37 72
070-525 76 88	070-220 44 46
ie02bema@ihh.hj.se	ie02weem@ihh.hj.se

Detta är en bilaga

Bilaga 2

Generella intervjufrågor till bolagen

Skillnader i redovisning

Stämmer det att Balansräkningen kommer att öka mycket på grund av marknadsvärdering av skogen?

Stämmer det att resultatet kommer att ändras mycket på grund av att goodwill inte längre skrivs av?

Vad gäller IAS 39 Financial Instruments väljer många bolag att inte räkna om jämförelsetal för 2004. Vad har ni valt och varför?

Vilken/vilka standard (er) har störst inverkan på Balans- och Resultaträkning?

Kostnader i samband med införandet av IFRS

Revisionsarvoden skall öka i och med IFRS-införandet. Har ni märkt av det eller hur tror du att det kommer att bli?

Har IFRS inneburit ökade kostnader för er? (Exempel: Löner, övertid, utbildning, revisionsarvoden, nya ekonomisystem etc.)

Organisatoriska konsekvenser

Vi har läst på ett flertal ställen att IFRS kräver fler upplysningar till poster. Stämmer det? Om, är det något som innebär merarbete för er?

Har införandet medfört ökad arbetsbelastning?

Har Gambro behövt nyanställa eller kommer företaget att nyanställa på grund av införandet av IFRS?

Vilka utbildningsinsatser har gjort i samband med införandet?

- Internt
- Externt
- Via revisor

Hur mycket extern hjälp har ni använt er av i själva förberedelsearbetet?

Tog ni hjälp av revisorn i det förberedande arbetet (förutom vid utbildning om så är fallet)?

Bilagor

En förväntad konsekvens av IFRS är att det leder till mer informationsinsamling och fler överväganden för revisorn. Kräver revisorerna mer information av er jämfört med tidigare? Om ja, ger det merarbete för er?

Hur upplevs övergången? Som ett stort steg eller inte så stort steg?

När började ni förbereda övergången?

Allmänt

Hur uppfattas IFRS av dig? (Börda, spännande, positivt, negativt?)

Uppfyller IFRS sitt syfte att skapa en ändamålsenlig, kostnadseffektiv och fungerande kapitalmarknad?

Värdering till verkligt värde grundar sig på en bedömning gjord hos respektive företag. Anser du att man kommer att kunna erhålla jämförbara siffror mellan olika företag?

Debatten har gått/går att IFRS innebär *väsentliga* skillnader jämfört med tidigare sätt att redovisa. Stämmer det för er eller bör debatten tonas ner?

Om vi skulle behöva klargöra något vid ett senare tillfälle, är det ok att maila dig?

Detta är en bilaga